

Панайот Панайотов

ШКОЛА

ЗА

ЕЛЕКТРИЧЕСКА

КИТАРА

Издателство

Музика

Панайот Панайотов

ШКОЛА
ЗА
ЕЛЕКТРИЧЕСКА
КИТАРА

00000068098

ДЪРЖАВНО ИЗДАТЕЛСТВО • МУЗИКА • СОФИЯ 1988

ПРЕДГОВОР

Електрическата китара е един от най-популярните съвременни музикални инструменти. След появата на електрическите усилватели започват и опитите с електромагнитни адаптери към резонансни китари. За първи път, в началото на 30-те години на XX век, китаристът Еди Дърхам изпробва електрически усилен китара и вече нищо не може да спре бурното развитие на този нов инструмент*. Първоначалната цел е била да се усили звукът на обикновената (резонансна) китара, но впоследствие с усъвършенстването на електронната техника се поставят и много по-смели задачи – темброво изменение на звука, изкривяване на тона, определени мелодични и ритмични ефекти и т.н. В наши дни се срещат най-различни модели електрически китари и усилватели и се използват безброй електронни ефекти.

Маниерът за звукоизвличане чрез удар с перо се появява в Америка. По такъв начин са свирели много фолклорни изпълнители на банджо и блус-китара. С появата на електронните усилватели и металните струни започва масово използване на перо (Plektrum – плектрум). По този начин се извлича отсечен, рязък тон, увеличават се тембровите възможности, постига се по-голяма ритмичност и различни изпълнителски похвати. Така в различните групи и оркестри електрическата китара се налага като солов и акомпаниращ инструмент.

За пионер в усъвършенстването на техническите, хармоническите и мелодическите възможности на електрическата китара се смята Чарли Крисчън (в началото на 30-те години на XX век), а специалистите сравняват темброво-техническите му изпълнения със звучността на духов инструмент (саксофон). Неговият стил не напразно е наречен *reed style* (рийд стайл). Като негов последовател, утвърдил традиционното и модерното свирене на електрическа китара, може да се посочи Барни Кесъл. Той се налага като брилянтен *swing* (суинг) китарист.

В Европа като най-ярка фигура в началото на 30-те години на нашия век се смята Джанго Райнхард (Жан Батист). Той е автор на многобройни композиции, в които се преплитат "меланхоличният" суинг и елементи на циганската и испанската музика.

Един от най-изявените джаз-изпълнители с резонансна китара с електромагнитен адаптер са Джек Маршал и Лауриндо Алмейда, станал известен от многобройните концерти и записи с оркестъра на Стен Кентън.

Различните течения в джаза имат свои изявени представители. Така например *Bebop-stil* (бибоп-стил) – Тайни Граймс, Ремо Палмери; *Cool-Style* (кул-стайл) – Били Бауер, Джими Рейни; модерният джаз – Тал Фарлоу, Уес Монгомъри, Джим Хол; *Hard-Bop* (хард-боп) – Кени Бърел; *Jazz-Rock* (джаз-рок) – Лари Кориъл, Джеф Бек. Трябва да се споменат също имената на Джими Хендрикс, който обединява двата стила *Blues* (блус) и *Rock* (рок) и придава съвсем ново звучене на електрическата китара, непознато до този момент; Лес Пол, прилагач за първи път магнетофонна транслация**; Ралф Тоунър – майстор в свиренето на 12-струнна китара; виртуозните изпълнители Джо Пас, Атила Цолер и т.н. В течението *Pop-Rock* (поп-рок) известни имена са: Карлос Сантана, Ерик Клаптън, Франк Дзапа и др. Не е възможно да споменем всички известни китаристи, но се спряхме на тези от тях, които са допринесли най-много за обогатяването на техниката и стила на свирене с електрическа китара.

За електрическа китара в България се говори от началото на 40-те години на нашия век. Условиата и културната традиция в миналото не са позволили едно по-ранно развитие на китарното изкуство в нашата страна. Веднага трябва да се отбележи, че в наши дни китарата заема своето място в съвременната ни музика.

Различия между акустичната и електрическата китара има не само във формата, но и в начина на звукоизвличане с дясната ръка. Погрешно е мнението, че занимаващите се с джаз развалят постановката си и повече не могат да свирят класическа музика или обратното. Главното различие между класическото и джаз музичирането е в стилистиката. При обучението влияние оказват индивидуалните особености и талантът, предпочитанието към жанра и най-вече музикалният интелект, техническите възможности, теоретическата подготовка. За препоръчване е обаче изучаващите електрическа китара да усвоят "класическата" основа или паралелно с обучението си с перо да упражняват и свиренето с пръсти – само с правилна постановка може да се гради стабилна техника на свирене и професионално изпълнение.

* W/Z. Rock Pop Jazz Folk, VEB Deutscher Verlag für Musik, Leipzig.

** Магнетофонна транслация – наслаждаме на гласове (мелодии), записани на различни обороти (вж. С. Маляков, Млад конструктор, София: 1969-1970 г., Ел. китара и адаптери).

С тази школа авторът си е поставил за задача да даде правилна основа на изучаващите електрическа китара, като е използвал "класическата" постановка и методика, успоредно с модерните технически похвати на съвременната музика.

Школата може да бъде използвана от широк кръг учащи се от различни възрастови групи. Желателно е обаче начинаещите да започнат обучението си с класическа китара (свирене с пръсти) и задължително да имат занимания по солфеж и елементарна теория на музиката. Наред с това учащият се трябва да получава всекидневно допълнителен материал за упражнения (етюди, технически упражнения, гами в две и три октави, в терци, в сексти и т.н.). Да се упражнява импровизиране по дадена тема, свирене на "прима виста" и прочие. По избор на педагога да се използва разнообразен нотен материал, съобразен с трудността и стадия на обучение. Подборът на учебния материал трябва да бъде съобразен с конкретните нужди и индивидуални особености на всеки ученик.

Не бива да тревожи фактът, че още в самото начало се използват разнообразни нотни стойности, паузи, размери и синкопи. Това ще помогне за ранното преодоляване на "ритмичните комплекси", тъй като в началния стадий на обучение учащият обикновено няма изградено чувство за ритъм и метрум. Подбрани са упражнения за развиване на стабилност и бързина на пръстите, за синхрон между лява и дясна ръка и т.н.

Застъпени са всички начини за овладяване техническите, мелодическите и хармоническите възможности на електрическата китара и се обръща особено внимание на суинг-музицирането и стилистиката.

Авторът

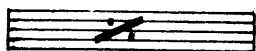
ЛЕГЕНДА

на най-често срещани означения

ad libitum – изпълнение по желание.

simile – както досега.

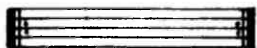
8va — — изпълнява се до края на обозначението една октава по-високо или октава (*8 va bassa*) по-ниско.

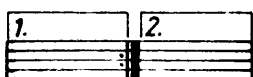
– знак за повторение на един такт.

– знак за повторение на два такта.

– знак за повторение на няколко такта.

– когато повтаряният дял трябва да завърши с променен край, тактовете, които ще се променят, се заграждат и се наричат *prima volta* (първи път). Непосредствено до тях се пишат променените тактове, които също се заграждат – *seconda volta* (втори път). Срещат се още *terza volta* (трети път), *quarta volta* (четвърти път) и т.н.

Fine (ит.) – край.

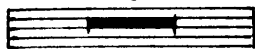
Da Capo al Fine (ит.) – повтаря се от началото до *Fine*.
(*D.C. al Fine*)

Dal Segno (ит.) (*D.S.*) – повтаря се от знака ♩ (♩)

Coda (ит.) – завършваща част.

D.S. al ⊕ - ⊕ – повтаря се от знака ♩ до знака ⊕ , след което се преминава веднага на другия знак ⊕ (*Coda*).

16

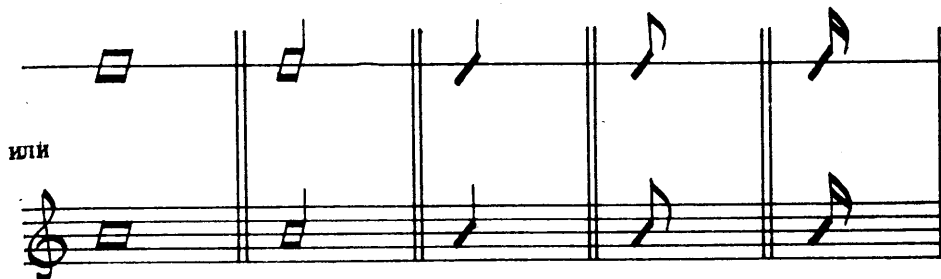

– с цифрата се означава броят на тактовете с паузи.

Tutti (ит.) – едновременно изпълнение на всички инструменти.

G.P. – генерална пауза, която важи за всички гласове и инструменти. Използува се обикновено в оркестровата литература.

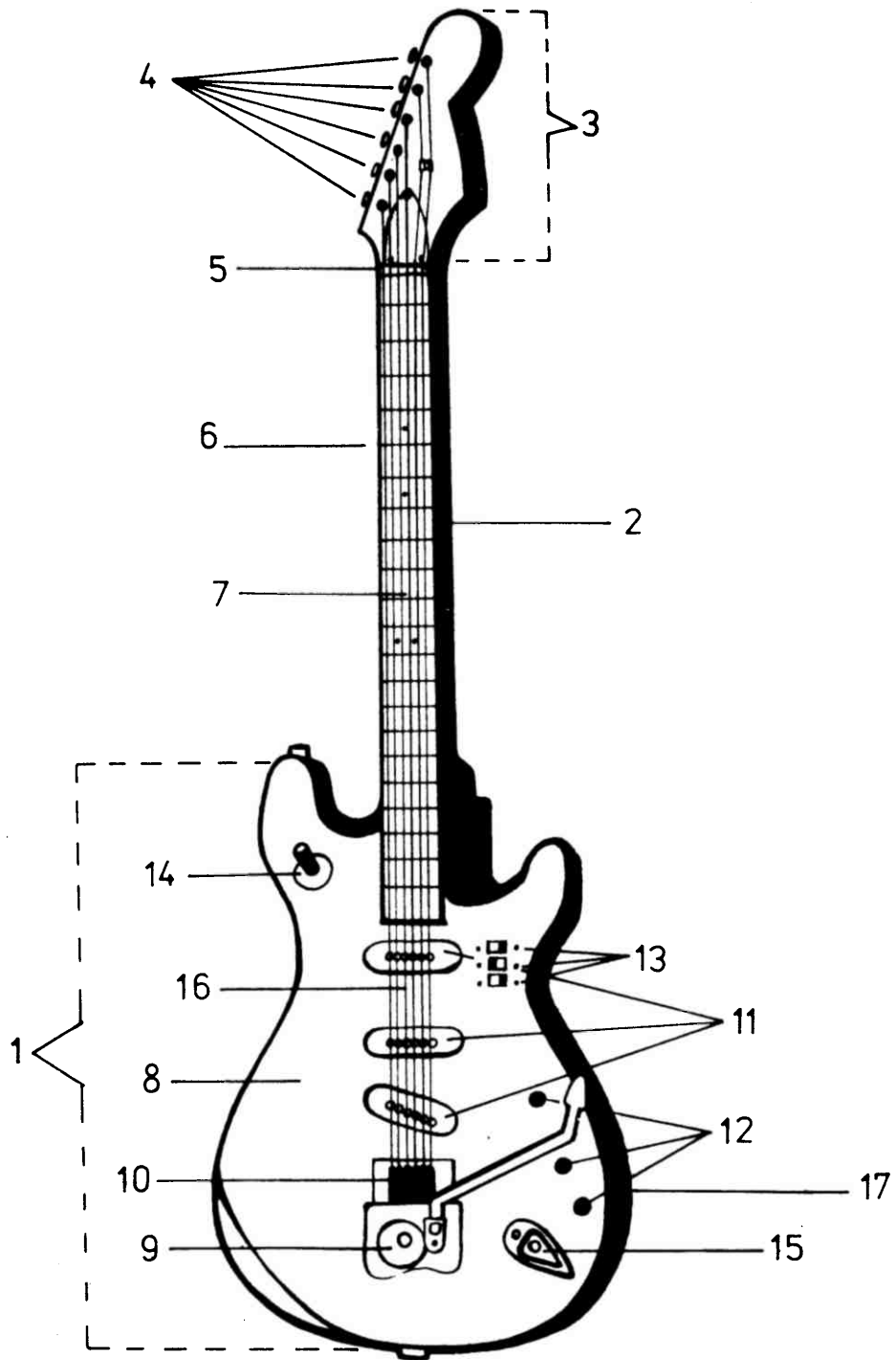
Изписване на нотни стойности

Изписване на ритмични фигури

I РАЗДЕЛ
ОПИСАНИЕ НА ЕЛЕКТРИЧЕСКАТА КИТАРА

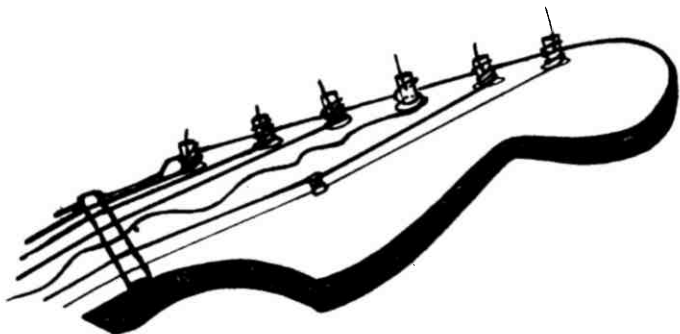

Фиг. 1

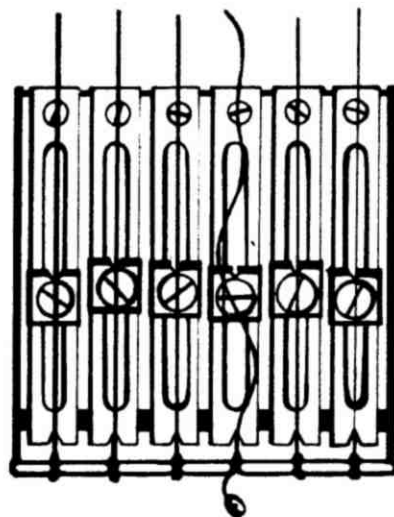
1 -- тяло, 2 -- гриф, 3 -- глава на грифа, 4 -- механизми (ключове), 5 -- горно мостче, 6 -- метална преграда, 7 -- позиция (прагче), 8 -- горна дъска на тялото, 9 -- струник с вибратор, 10 -- долно мостче, 11 -- електромагнитни адаптери, 12 -- потенциометър за регулиране силата на звука, 13 -- тонкоректори, 14 -- превключвател, 15 -- куплунг, 16 -- струни, 17 -- царга (странична дъска при полурезонансните и резонансните китари).

Електрическите китари, независимо че се произвеждат в най-различни, понякога екстравагантни модели, са главно три типа – резонансни, полурезонансни и плътни*. Грифът на плътната китара е прикрепен към тялото ѝ с четири големи винта; при някои модели винкелният ъгъл към хоризонтала на струните може да се изменя чрез калиброван винт. За по-голяма стабилност във вътрешността на грифа има метална пръчка, която според дебелината на струните може да се натяга или отпуска. Това е необходимо поради значително по-малките размери (дебелина и ширина) на грифа, съпоставен с този на резонансната класическа китара, както и заради по-голямата дължина на грифа при електрическата китара, използването на метални струни, вибратор и т.н.

Горното мостче фиксира струните една от друга на равни разстояния (фиг.2). Те трябва да се навиват в определен ред, като се застъпват краищата им, за да не се получи отпускане.

Фиг. 2

Фиг. 3

В най-широката част на тялото на електрическата китара са закрепени струнникът и долното мостче, които могат да бъдат заедно, в един блок. Чрез долното мостче струните се регулират за височина и дължина (фиг. 3). Отдалечеността им от грифа трябва да бъде възможно най-малка.

Разстоянието между горното и долното мостче е обикновено 63 или 65 см. и се нарича мензура. Менсурата на всяка струна поотделно трябва да се регулира с долното мостче – интервалът между тона от празната струна и тона от XII позиция трябва да бъде чиста октава.

При някои модели към струнника е монтиран и вибратор.

НАСТРОЙВАНЕ НА КИТАРАТА

Електрическата китара е условно транспониращ инструмент – звучи една октава по-ниско от обозначеното.

струни:	⑥	⑤	④	③	②	①
пъше се:						
звучи:	E	A	d	g	h	e ¹

Класическият начин за настройване на инструмента е:

Първа струна, натисната на V прегче, звучи a^1

Втора струна, натисната на V прегче, се изравнява с празна първа струна (тонът e^1).

Трета струна, натисната на IV прегче, се изравнява с празна втора струна (тонът h)

Четвърта, пета и шеста струни, натиснати на петите прегчета, се изравняват съответно с празните трета, четвърта и пета струни (тоновете g , d и A).

Желателно е настройването да става с флажолети**.

Флажолетните тонове трябва да звучат еднакво от V позиция (прагче на ⑥ струна и VII позиция (прагче) на ⑤ струна; от V позиция на ⑤ струна и VII позиция на ④ струна; от V позиция на ④ струна и VII позиция на ③ струна; както и празна ② струна с флажолетен тон от VII позиция на ⑥ струна и празна ① струна с флажолетен тон от VII позиция на ⑤ струна.

Модерният електронен оптично-акустичен апарат за настройване дава възможност за абсолютна чиста интонация, а също и за безшумно настройване по време на изпълнение.

При електрическата китара се използват метални струни. За соло (обикновено при „Рок“ музика) се употребяват по-тънки струни, а при акомпанимент и сола в „суинг“ музицирането – по-дебели.

*Първата плътна китара „solid body“ е конструирана през 1941 г. от американския китарист Лес Пол (F.S.Gitarre-Geschichte eines Instruments, Lied der Zeit, Musikverlag, Berlin).

** Вж. „Флажолети“

ОЗНАЧЕНИЯ

Дясна ръка

p – палец *i* – показалец *m* – среден пръст *a* – безимен пръст *l* – малък пръст

Китаристът държи перото обикновено с палеца (*p*) и показалеца (*i*). При свирене с комбинирана техника се използват *m*, *a*, *l*.*

Лява ръка

1 – показалец 2 – среден пръст 3 – безимен пръст 4 – малък пръст

- 1 | – малко или голямо баре** с показалеца. Същото означение (само за малко баре) може да има и за 2, 3 и 4 пръст.
1/1 – плъзгане с показалеца до означената нота. Такова означение може да има за всички пръсти.
2.... – задържане на пръста върху струната.

- 1 3 – поставяне на двата пръста едновременно върху струната.
1 2 4 – поставяне на трите пръста едновременно върху струната.

Струни

- 0 – празна струна
③ или Ø – струната не трябва да звучи.
① – свири се на първа струна.
② – свири се на втора струна.
③ – свири се на трета струна и т.н.

Позиции

Грифовият обсег на 1, 2, 3 и 4 пръст, наредени на полутон един от друг, се нарича позиция. Определянето на позицията става от 1-ви пръст на лявата ръка. Позициите се означават с римски цифри I, II, III, IV, V, VI и т.н.

ФОРМА И КАЧЕСТВА НА ПЕРОТО (PLEKTRUM)

При електрическата китара, за получаване на прегнантен тон, плавност при бързи тонови поредици и ритмична прецизност при акордите, тонът се извлича предимно с перо (*Plektrum* или *Plektron*).

Перото се изработва от еластичен материал и неговата дебелина и форма оказват голямо влияние върху качеството на звука, при постигане на определени звукови ефекти и за избягване на смущаващите шумове най-вече при работа с микрофон. С много тънко перо се получава слаб, гъгвив тон, а и ръбовете му лесно се чулят. Твърдото перо затруднява движението на ръката и извлича груб, твърд тон. При всички случаи ръбовете на перото трябва да бъдат добре изгладени.

Големината на перото да не бъде прекомерно голяма, защото затруднява техниката (подвижността), нито много малка, понеже трудно се държи.

От многобройните форми, които се срещат в практиката, за предпочитане са следните:

Фиг. 4

Това са приблизително оригиналните размери на перата, но добре е всеки сам да определя подходящата за него форма и големина.

ПОСТАНОВКА

С електрическа китара може да се свири в седнало и стоящо положение.

При начинаещите за предпочитане е свиренето в седящо положение, като се използва поставка за крака с височина около 15 см.

Сяда се в предната част на стола, тялото е изправено, без напрежение, левият крак се поставя върху десния. При това положение на тялото извитата част на китарата ляга върху лявото бедро, а широката част на корпуса опира в дясното, така че главата на грифа да е приблизително на височината на лявото рамо. Много е важно дясната ръка да се движи съвсем свободно, затова опорната ѝ точка трябва да бъде под лакътната става (фиг. 5).

* Комбинирана техника — свирене с перо и пръсти.

** Вж. „Баре“

Фиг. 5*

Фиг. 6

Разновидността на моделите са наложити в практиката и един друг вариант на свирене в седнало положение. При него тялото е също изправено, без напрежение, краката са разтворени, стъпвайки на цели ходила (фиг.6). Китарата е препасана с широк здрав ремък ** (колан) през лявото рамо, като широката ѝ част пада между краката, а грифът ѝ сочи височината на рамото. Този начин е взаимстван от положението на тялото и инструмента при свирене в стоящо положение. Когато свирим прави, стойката на тялото и положението на инструмента е същото, както при вече описания вариант (фиг.7).

Фиг. 7

* Поради голямото разнообразие на формите на плътните китари, за по-голямо удобство и свобода на движенията при свирене в седящо положение могат да се допуснат отклонения от описаната постановка.

** Използването на ремък помага за свободно и правилно държане на китарата, а също така и за по-голяма свобода в движенията.

Лявата ръка не бива да се ангажира с никакви функции за придържане на инструмента.
 Притискането на китарата към тялото с дясната ръка е неправилно. Пръстите на дясната ръка не трябва да се използват за опора.

ПОСТАНОВКА НА ДЯСНАТА РЪКА И ИЗВЛИЧАНЕ

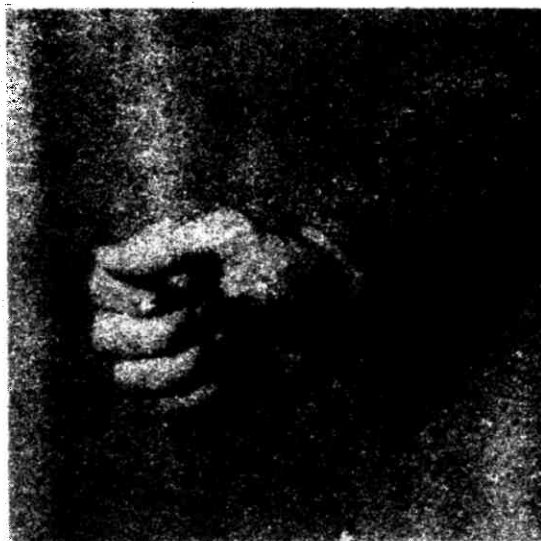
НА ТОНОВЕ С ПЕРО

Съществен фактор за добра техника при свирене с перо са правилното положение на дясната ръка и сигурното държане на перото.

Пръстите са леко свити към дланта. Перото се поставя върху показалеца (фиг.8), след което се притиска с палеца без излишно мускулно напрежение (фиг.9).

Фиг. 8

Фиг. 9

Звукоизвличането с перото става по два начина:

П (*down* или *Abschlag*) – удар с перото надолу

У (*up* или *Aufschlag*) – удар с перото нагоре

За развиване на свободен, ритмичен и прецизен удар, движението (преди всичко в началния етап на обучение) да става от китката, успоредно на струните. Палецът не трябва да се прегъва в първата фаланга. Движенията да са пестеливи, без голямо замахване – перото трябва да изминава най-късия път до струните. Погрешно е ударите на перото да стават чрез "скубане" и кривене на китката, освен в случаите когато се търси определен ефект.

При обиграни китаристи и при някои изпълнителски стилове се срещат и отклонения от описаната техника (например звукоизвличане с перо при движение само на палеца и показалеца или по-голямо замахване от лакътя и т.н.).

ТЕХНИКА НА УДАРА

Първа цел за овладяване на удара е постигане на равномерност при сменящи се удари, при дълги нотни стойности и паузи.

Упражнения върху празни струни

Упражненията да се свирят на всичките струни.

5

6

7

8

9

10

11

Варианти:
1. ПVПV
2. VПVП

При консеквентното използване на редуващи се удари в несиметрични размери или фигури има два начина за изпълнение:

Непрекъснатата смяна на удара – акцентите с П и V (или обратно).

Прекъснатата смяна на удара – всички акценти с П (или обратно).

12

13

14

15

16 $\frac{7}{8}$ $\frac{7}{8}$

17 $\frac{7}{8}$ $\frac{7}{8}$

18 $\frac{9}{8}$ $\frac{9}{8}$

19 $\frac{9}{8}$ $\frac{9}{8}$

Упражненията да се свирят на всички струни.

20 $\frac{3}{4}$

21 $\frac{5}{8}$

22 $\frac{7}{8}$

Наред с непрекъснатите редуващи се удари при смяна на струните се употребява и плъзгащ удар.

23 $\frac{9}{8}$

24 $\frac{9}{8}$

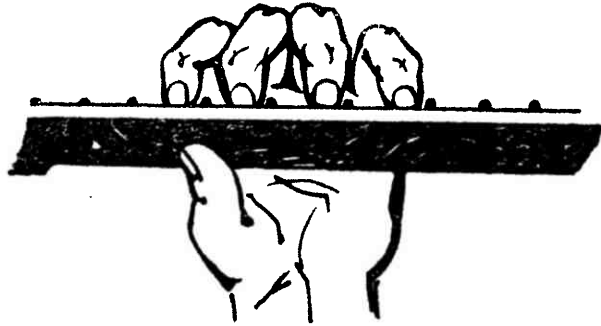
25 $\frac{9}{8}$

26 $\frac{3}{4}$

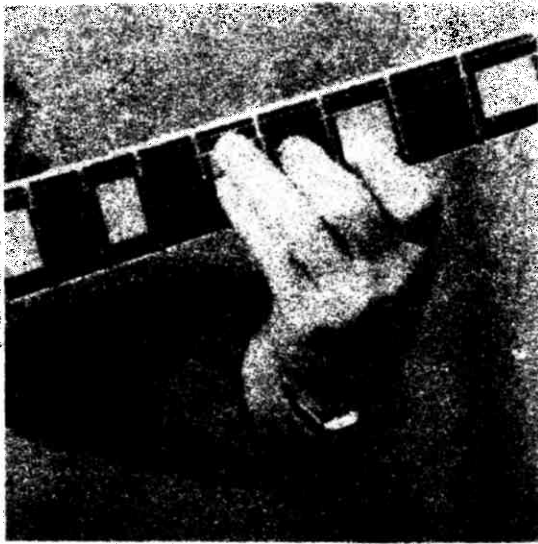
ПОСТАНОВКА НА ЛЯВАТА РЪКА

Важно условие за правилната постановка на лявата ръка е дланта да се разполага паралелно на грифа. Единствената допирна точка, преди да се натиснат струните, е палецът, който обхваща леко (без да се стяга) шийката на грифа. Важно е пръстите да се поставят отвесно на струните, така че да не ги заглушават (фиг. 10) и да не падат върху металните прегради. Докато китката свикне с положението си, добре е да се правят упражнения в V позиция само с лявата ръка. Пръстите трябва да са прибрани и близо до грифа; китката да е леко извита, без мускулно напрежение (фиг.11).

В някои случаи в началния стадий на обучение при упражненията може да се използва каподасто*.

Фиг. 10

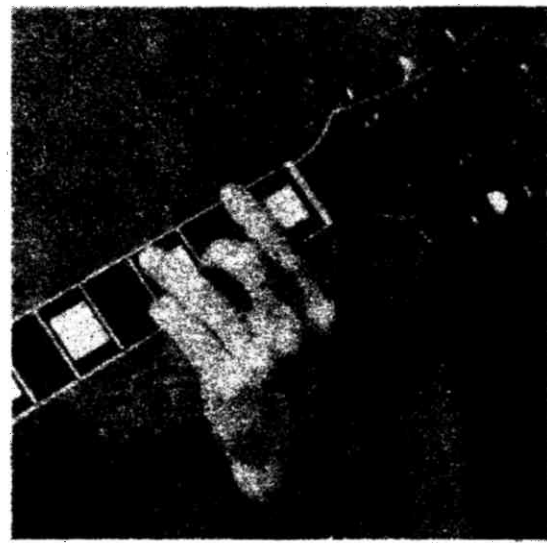
правилно
Фиг. 11

неправилно
Фиг. 12

правилно
Фиг. 13

неправилно
Фиг. 14

* *Каподасто* (*capodasto* — ит.) — приспособление, което се поставя върху грифа, скъсява струните и осигурява механично транспониране без промяна на пръстовката.

Важно значение за правилната постановка на лявата ръка има положението на палеца. Той трябва да е поставен срещуположно на 1-ви пръст, като допира леко шийката на грифа (фиг.15), без да се показва над него (фиг.16)*.

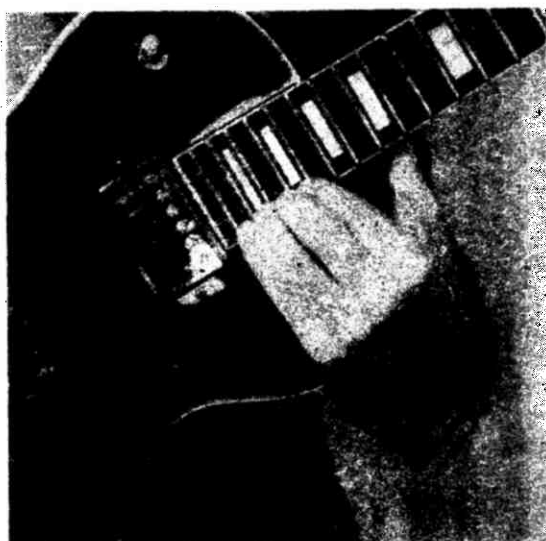

правилно
Фиг. 15

неправилно*
Фиг. 16

Палецът променя своето място при свирене във високите позиции, като се плъзга, без да се отделя от грифа (фиг.17).

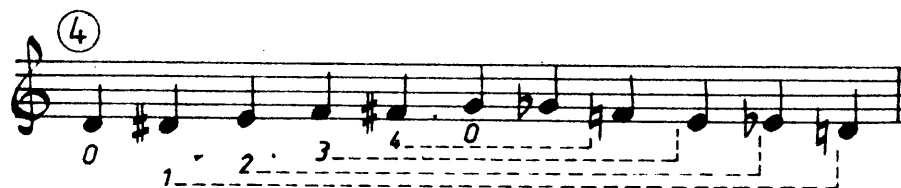
правилно
Фиг. 17

неправилно
Фиг. 18

Допирането на дланта до грифа е неправилно.

Когато движението е във възходяща посока, пръстите се поставят на струните и остават да лежат на местата си, а когато е в низходяща -- последователно се повдигат. Това е важно да се спазва особено в началния стадий на обучение.

При свирене да се обърне особено внимание за задържането на пръстите (напр. 2.....), на едновременното поставяне на два пръста върху струните (напр. 3 2), или на три пръста (4 2 1) и т.н.

* При вече обиграни китаристи подобно разположение на палеца може да има в определени моменти (вж. "Дърти глисандо" и "Блус").

АПЛИКАТУРА И ТЕХНИКА

Техничната изпълнителска перфектност зависи на първо място от правилното поставяне на пръстите на лявата ръка върху струните, от правилното им движение и от едно осмислено съгласуване на ловкостта и силата на пръстите. Точното взаимодействие между редуващите се удари на дясната ръка и правилната апликатура на лявата ръка се нарича *координация* и е предпоставка за безупречна техника.

Трудностите, които учащият се трябва да преодолее, са естествените затруднения на пръстите, прекомерният натиск върху струните, резките движения, ненужното мускулно напрежение и т.н. Те могат да се избягнат чрез системна и внимателна работа. Никога да не се преодоляват трудни пасажжи със сила, а това да става с постепенно натоварване.

СВИРЕНЕ В I ПОЗИЦИЯ

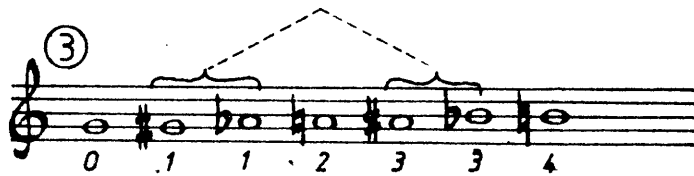
Сигурното познаване на I позиция е предпоставка за правилно ориентиране върху целия гриф.

При електрическата китара свиренето в I позиция с използването на празни струни е не съвсем удобно поради звукови причини. В началния етап на обучение, до раздела "Техника на заглушаване", струните може да се оставят да отзвучават, но времетраенето на нотните стойности и паузи трябва да се отмерва точно. Да се следи за ритмичност при изпълнението.

СВИРЕНЕ НА (3), (2) и (1) СТРУНА

Енхармонични тонове

27

28

29 Musical staff 29, first line. Treble clef, 2/4 time signature. Notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4. Fingerings: 1, 2, 1, 1, 0. Accents: p, v, p, v, p, v, p, v, p, v, p, v.

Musical staff 29, second line. Treble clef, 2/4 time signature. Notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4. Fingerings: 0, 0, 1, 0. Accents: p, v, p, v, p, v, p, v, p, v, p, v.

30 Musical staff 30, first line. Treble clef, 3/4 time signature. Notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4. Fingerings: 4, 4, 2, 3, 4, 4. Accents: p, v, p, v, p, v, p, v, p, v, p, v.

Musical staff 30, second line. Treble clef, 3/4 time signature. Notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4. Fingerings: 4, 4, 4, 4, 4, 4, 4, 2, 1. Accents: p, v, p, v, p, v, p, v, p, v, p, v.

31 Musical staff 31, first line. Treble clef, 3/4 time signature. Notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4. Fingerings: 2, 4, 2, 3, 4, 4, 3. Accents: p, v, p, v, p, v, p, v, p, v, p, v.

Musical staff 31, second line. Treble clef, 3/4 time signature. Notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4. Fingerings: 3, 4, 2. Accents: p, v, p, v, p, v, p, v, p, v, p, v.

② Musical staff 31, third line. Treble clef, 3/4 time signature. Notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4. Fingerings: 0, 1, 2, 2, 3, 4, 4. Accents: p, v, p, v, p, v, p, v, p, v, p, v.

32 Musical staff 32, first line. Treble clef, 3/4 time signature. Notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4. Fingerings: 3, 2, 3, 2, 1. Accents: p, v, p, v, p, v, p, v, p, v, p, v.

Musical staff 32, second line. Treble clef, 3/4 time signature. Notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4. Fingerings: 3, 2, 2. Accents: p, v, p, v, p, v, p, v, p, v, p, v.

33 Musical staff 33, first line. Treble clef, 3/4 time signature. Notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4. Fingerings: 1, 3. Accents: p, v, p, v, p, v, p, v, p, v, p, v.

Musical staff 33, second line. Treble clef, 3/4 time signature. Notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4. Fingering: 3, 1. Accents: p, v, p, v, p, v, p, v, p, v, p, v.

Musical staff 33, third line. Treble clef, 3/4 time signature. Notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4. Fingering: 3, 1. Accents: p, v, p, v, p, v, p, v, p, v, p, v.

34 Musical staff 34, first line. Treble clef, 4/4 time. Notes: G4, A4, Bb4, A4, G4, F4, E4, D4. Fingerings: 2, 1.

Musical staff 34, second line. Treble clef, 4/4 time. Notes: D4, C4, B3, A3, G3, F3, E3, D3. Fingerings: 1, 2.

Musical staff 34, third line. Treble clef, 4/4 time. Notes: C4, B3, A3, G3, F3, E3, D3, C4. Fingerings: 3, 2.

35 Musical staff 35, first line. Treble clef, 3/4 time. Notes: G4, A4, Bb4, A4, G4, F4, E4, D4. Fingerings: 1, 4, 2, 3, 4, 2.

Musical staff 35, second line. Treble clef, 3/4 time. Notes: D4, C4, B3, A3, G3, F3, E3, D3. Fingerings: 4, 2, 3, 1, 3, 1.

36 Musical staff 36, first line. Treble clef, 6/8 time. Notes: G4, A4, Bb4, A4, G4, F4, E4, D4. Fingerings: 2, 4, 1, 2, 2.

Musical staff 36, second line. Treble clef, 6/8 time. Notes: D4, C4, B3, A3, G3, F3, E3, D3. Fingerings: 2, 1, 4, 2, 4, 2, 2.

Musical staff 36, third line. Treble clef, 6/8 time. Notes: C4, B3, A3, G3, F3, E3, D3, C4. Fingerings: 2, 2.

① Musical staff 36, fourth line. Treble clef, 6/8 time. Notes: G4, A4, Bb4, A4, G4, F4, E4, D4. Fingerings: 0, 1, 2, 2, 3, 4, 4.

37 Musical staff 37, first line. Treble clef, 4/4 time. Notes: G4, A4, Bb4, A4, G4, F4, E4, D4. Fingerings: 1, 3.

Musical staff 37, second line. Treble clef, 4/4 time. Notes: D4, C4, B3, A3, G3, F3, E3, D3. Fingering: 1.

Musical staff 37, third line. Treble clef, 4/4 time. Notes: C4, B3, A3, G3, F3, E3, D3, C4. Fingerings: 3, 1, 1.

38

39

40

41

ЕТЮД*

42

* Етюдите, аранжирментите и гнесите с неозначен композитор са от автора на школата.

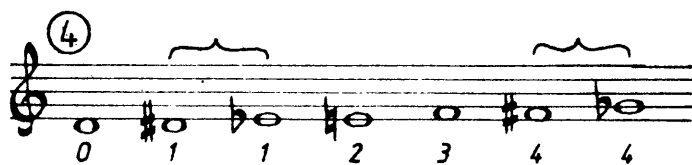

З а б е л е ж к а : С учебна цел апликатурата не е означена, но тя е съобразена с усвоения вече материал.

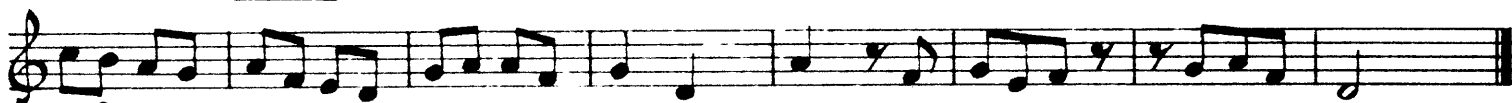
Варианти: 1. ПУПУ 2. УПУП 3. ПППП

СВИРЕНЕ НА ④ ⑤ и ⑥ СТРУНА

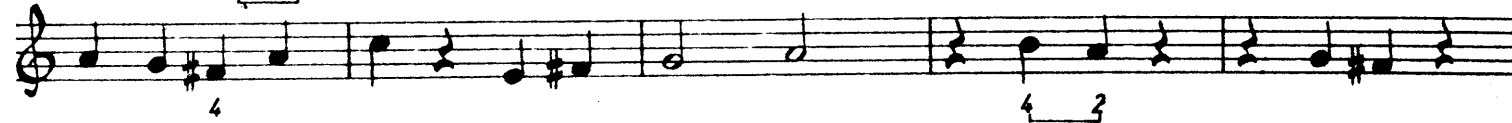
дорийски лад

фригийски лад

миксолидийски лад

лидийски лад

♩ = 208

47

⑤

еолійски лад

48

фригийски лад

49

миксолидийски лад

50

хидийски лад
♩ = 208

51

ионийски лад
♩ = 208

52

⑥

фригийски лад

53

дорийски лад

54

лидийски лад

55

миксолидийски лад

♩ = 208

56

дорийски лад

♩ = 208

57

ЕТЮД

58

Five staves of musical notation, each containing a different melodic line. The notation includes various intervals, accidentals, and phrasing marks.

Варианти: 1. ПУПВ 2. УПВП 3. ПППП

Three staves of musical notation, labeled a), б), and в). Each staff includes a melodic line and an alternative pattern indicated by the text 'или' followed by a sequence of letters: a) или УПВП, б) или УПВП, в) или ПУПВ.

Ми минор (Em)

(натурален вид)

Натуралната минорна гама има полутонове между II-III и V-VI степен.

Musical notation for the natural minor scale. It includes fingering numbers (0, 2, 3, 2, 3, 2, 4, 2, 4, 1, 3, 3, 4, 2, 3, 2, 3, 2) and the word 'simile' above the staff.

Варианти: 1. ПУПВ 2. УПВП

Musical notation for the first variant of the natural minor scale, labeled 'а)'. It includes fingering numbers (2, 3) and a phrasing mark.

Musical notation for the second variant of the natural minor scale, showing a different melodic line.

51 2 3 2 3 2 3 2 3 2 3 2 3 2 3

62 2 4 2 4 2 4 2 4 2 4 2 4 2 4

63 1 4 1 4 1 4 1 4 1 4 1 4 1 4

64 1 2 3 4 1 2 3 4 1 2 3 4 1 2 3 4 1 2 3 4

1 4 3 2 1 4 3 2 1 4 3 2 1

65 6 5 4 3 2 1 2 3 4 5 6 5 4 3 2 1

66 1 2 1 2 1 2 1 2 1 2 1 2 1 2 1 2

2 3 2 3 2 3 2 3 2 3 2 3 2 3 2 3

3 4 3 4 3 4 3 4 3 4 3 4 3 4 3 4

Варианты: 1. ППВВ 2. VVVV 3. ПППП

И т. н.
хроматично до XII позиция и обратно

67 6 5 4 3 2 1 2 3 4 5 6 5 4 3 2 1

4 3 2 1 2 3 4 5 6 5 4 3 2 1 2 3 4

2 1 2 3 4 5 6 5 4 3 2 1 2 3 4 5 6

6)

в)

З а б е л е ж к а: Желателно е да се упражняват всички варианти, дадени в предишните тоналности. Това се отнася и за гамите, които ще последват.

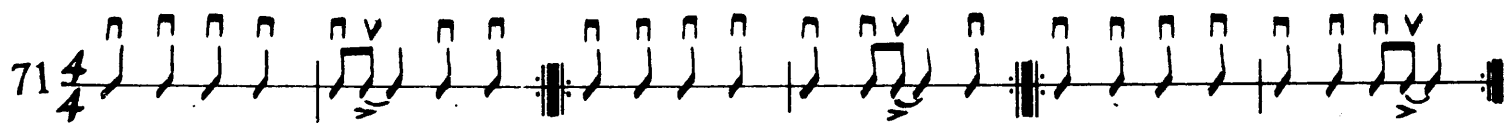
СИНКОП

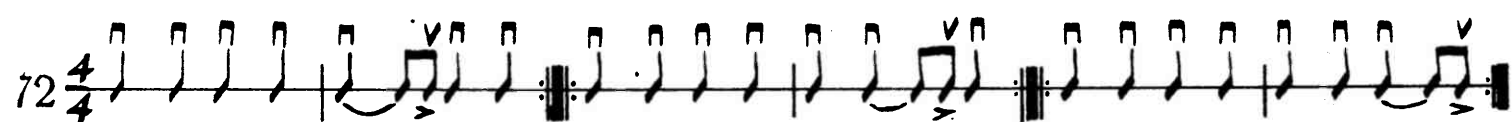
Синкопът е ритмична фигура, получена в резултат на това, че тон, встъпил в слаб метричен момент, е продължил да звучи в следващия силен. Така се премества акцентът от силен метричен момент върху предишния слаб.

 и т. н.

Синкопите могат да бъдат симетрични, несиметрични, единични, разширени, верижни.

Упражнения:

71

72

73

Да се свирят на всички струни.

ЕТЮД

74

Ми минор (Em)

(мелодичен вид)

При мелодичния минор във възходяща посока VI и VII степен са повишени. В низходяща посока мелодичният минор се изпълнява като натурален.

Варианти:
 1. П V П V
 2. V П V П

a)

И. Т. Н.

b)

И. Т. Н.

* За да не се получава нахъсване на мелодичната линия поради „скачането“ на джен пръст от една струна на друга (в случая 3TH) в практиката се използва вишаги, когато това е възможно, съседния свободен пръст.

И. Г. Н.

СВИРЕНЕ НА ДВУГЛАС

Вторият глас в една мелодична линия може да звучи като:

- а) определени интервали се водят паралелно на разстояние (*homonophon* = едновременно) един от друг;
- б) един повече или по-малко самостоятелно проведен глас;
- в) басов тон върху определени силни моменти.

Ще разгледаме по-подробно два основни начина за свирене на двуглас при електрическата китара: на съседни и на несъседни струни.

СВИРЕНЕ НА СЪСЕДНИ СТРУНИ

Възможни са три начина на звукоизвличане:

- 1. С удар на перото върху двете струни нагоре и надолу (II V);
- 2. Само с дърпане на струните с *m*, *a*;
- 3. С комбинирана техника – ниската струна с удар на перото надолу (II), а по-високата струна с дърпане от *m* или *a*

(може и с редуване)*

* При свирене на електрическа китара в съвременната музика все повече се използва и малкият пръст (l).

Умерено подвижно

Български народен мотив

Забележка: До овладяване на акордовото музициране аккомпанимента да се изпълнява от преподавателя.

91

92

93

94

Забелжка: В началото упражненията 88–94 да се свирят бавно. След постигане на стабилност и съгласуваност между дясната и лявата ръка темпото може да се ускори.

Упражненията могат да се свирят с разнообразни ритмични фигури и комбинации.

Да се използват предимно редуващи се удари IV или VII.

ЕТЮД

дорийски лад

95

Забележка: Първоначално преходите да се упражняват много бавно, за да не се получи накъсване на мелодичната линия.

Варианти:

Варианти: 1. П V V V

2. V P V P

До мажор (C)

Мажорните гами имат полутонове между III-IV и VII-I степен.

II V III

Ла минор (Am) V X

натурален вид

хармоничен вид V X

мелодичен вид II V X XIV

Варианти и за всички следващи тоналности в dur и moll.

а) simile б) 3 3

в) simile г) 3

д) е) 3

ж) з) и)

- Варианти: 1. пvvv 2. vvvv 3. пппп 4. vvvv 5. пvvv 6. vvvv 7. vvvv

ЕТЮД

96

Етюдът да се упражнява на I, V и VII позиция.

СПРИ В САВОЙ || STOMPIN' AT THE SAVOY

97 Умерено
I китара

Б. Гудман, Веб, Сампсон

Chords: G₉₋, C₆, G₉₋, C₆

II китара

Chords: Cdim, Dm₇, G₉₋, C₆, Cdim, Dm, G₉₋

Chords: C₆, B_{b9}, C₆, F₉, F[#]₉, F₉, F₇, B_{b6}, B_{b7}, B_{b6}

Chords: B_{b7}, E_{b7}, E_{b7}, E_{b7}, A_{b7}, G_{b7}, G₇

Chords: C₆, G₉₋, C₆, Cdim, Dm₇

Chords: G₉₋, C₆, Cdim, Dm, G₉₋, C₆, G₉, C

ЕТЮД

98

Етюдът да се упражнява на I, II, V и VII позиция.

- Варианти: 1. V V V V V V V (3) V V (3) V V
 2. V V V V V V V V V V V

Сол мажор (G)

Варианти.

1. V П V П 2. П П П П 3. V V V V 4. П П V 5. V V П

4 т. = 6-7 сек.

ЕТЮД

Етюдът да се упражнява на I и II позиция.

- Варианти: 1. П V П V 2. V П V П 3. П П V V 4. V V П П

ТЕХНИКА НА ЗАГЛУШАВАНЕ

Моментното спиране на звучене на тон или акорд при свиренето на китара се нарича *заглушаване*.

Техниката на заглушаване има важна роля при изпълнението, поради което тя трябва да се владее добре. Най-лесният начин за заглушаване е с отслабване натиска на пръстите на лявата ръка върху струните, в резултат на което се спира тяхното звучене. Но това не е винаги възможно, тъй като особено при свирене с електрическа китара много често трябва да се заглуши дадена струна при удар на перото върху всичките струни. В такъв случай пръстът, който трябва да заглуши съседната струна, се поставя леко наклонен или в момента на свиренето се накланя към нея. По този начин се получава заглушаване дори при двоен гриф или акорди.

Заглушаване може да постигне и с дясната ръка -- с меката задна част на дланта или само с отделен пръст.

Една от тънкостите на заглушаването, особено при акордово музициране, е чрез туширане* (прецизиране) натиска върху струните. Трябва да има много добра съгласуваност между лявата и дясната ръка, за да се получи желаният ефект -- звучащи тонове най-вече при акцентиранияте моменти и туширани при слабите.

♩ -- звучащи тонове;

✕ -- заглушени (туширани) тонове;

СВИРЕНЕ НА НЕСЪСЕДНИ СТРУНИ

При свирене на несъседни струни има два начина на звукоизвличане:

1. На долната (ниската) струна се свири с удар на перото (п), а на горната (по-високата) струна с дърпане от *т*, *а* или *л*.
Да не се допуска стягане или кривене на дясната ръка.

2. И двата гласа се свирят едновременно само с удар на перото. Струните, които не трябва да звучат, се заглушават с пръстите на лявата ръка.

Умерено

Варианти: 1. П V П V 2. V П V П

Варианти: 1. п п п п а а а а 2. п п п п т а т а 3. п п п п л л л л и т. н.

* Соловото музициране с туширани тонове ще бъде разгледано по-подробно в глава "Стилистика".

** Вариант в) да се упражнява след усвояване на баре.

Ре мажор (D)

II VII

4 1 3 4 1 3 1 2 4 1 2 4 1 3 4 3

Си минор (Hm)

натурален вид II VII XII XVII

2 4 2 4 2 2 3 1 2 4 1 3 4 1 3 4 1 3 1

2 4 2 4 3 4 2 3 1 2 1 2 1 2 4 1 2 3 4 3 2

хармоничен вид

II VI IX XIV XVI

2 4 2 4 3 4 2 3 1 2 1 2 1 2 4 1 2 3 4 3 2

IX VI I

1 4 2 1 2 1 3 2

мелодичен вид

II VI X XIV XV XII

2 4 2 4 1 3 1 2 1 3 1 2 4 1 3 1 3-3 4 2 4

VII II I

3 1 4 3 1 4 2 1 4 2 1 2 4 2 4 2 4 2 4 2

Варианти:

a) m m m

n n n

b) a a a

n n n

b) l l l

n n n

Свободно

ЖЕЛАНИЕ

Маршово

I

II

Bass

D G D Az Dm

II (A)

2 4 1 4 1 2

Dm Az

1

Dm Az

(B)

4 2 3

Az Dm

System 1: Treble clef, key signature of one sharp (F#), 4/4 time signature. Chords: A7, Dm, Dm.

System 2: Treble clef, key signature of one sharp (F#), 4/4 time signature. Chords: Dm, Gm, A7.

System 3: Treble clef, key signature of one sharp (F#), 4/4 time signature. Chords: D, D, A7. Includes circled 'C' above the second measure.

System 4: Treble clef, key signature of one sharp (F#), 4/4 time signature. Chords: A7, D, D.

1.

1 2 1 2 3-3

G A Az D

2.

D. S. al

1 2 1 2 4

Az Dm G

(D)

1 2 4

A Az D

Az D

102

2 т. = 6 сек.

ЛОТОС || LOTOS

К. Хуро
Solo II

ЛЕГАТО

Легато (*legato* – ит.) е свързано изпълнение на тонове с различни височини.

При музицирането на китара има два начина за изпълнение на легато – чрез удар и с дърпане:

1. Легато с удар (възходящо легато).

Когато движението на тоновото последование е възходящо, първият тон се извлича с дясната ръка, а вторият и следващите – с енергичен удар на съответните пръсти на лявата, без участие на дясната.

Важно условие за получаване на хубаво легато е пръстите да падат енергично, без излишен замах, точно до металните прегради.

2. Легато с дърпане (низходящо легато).

При низходящо движение на тонове върху една струна първият (по-висок) тон се извлича с дясната ръка, а всички следващи чрез дърпане (отместване в страни) на съответните пръсти на лявата ръка без стягане на китката. Желаното прагче трябва да бъде натиснато предварително.

3. Комбинирано легато – свързана поредица от легато с удар и дърпане.

При свирене на легато в низходяща посока върху две съседни струни първият (по-висок) тон се извлича с дясната ръка, а по-ниският, намиращ се на съседната струна – чрез удар на съответния пръст на лявата ръка. Пръстът на лявата ръка трябва да пада енергично до металната преграда, принуждавайки струната да звучи без участието на дясната ръка. По същия начин се изпълнява и легато във възходяща посока.

4. Легато на съседни струни с плъзгащ удар на перото.

Изпълнява се с равномерно движение на перото в двете посоки (ПВ). В някои случаи може да се използват и пръстите на дясната ръка – *m, a, l.*

Легато може да се изпълнява и на две струни едновременно (№ 109).

Когато се свири легато, не бива да звучат съседните струни.

Упражнения на една струна

104

105

106

и т. н. до XV позиция и обратно.

Примерите да се упражняват на всички струни.

107

108

и т. н. до XV позиция и обратно.

Упражненията да се изпълняват на всички струни.

109

Варианти: 1. ПП 2. ПV 3. т а

б)

Варианти:

1. т т П П 2. а а П П

в)

3. т а П П

4. ПП (със заглушаване)

Ла мажор (A)

Фа диез минор (F#m)

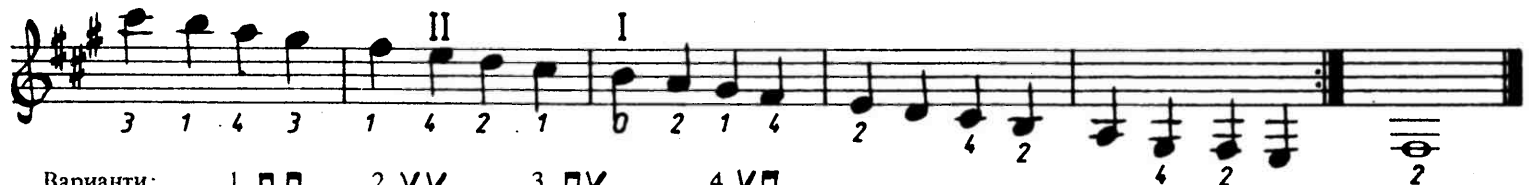
натурален вид

хармоничен вид

мелодичен вид

Варианти: 1. ПП 2. VV 3. ПV 4. VP

System 1: Treble clef, key signature of two sharps (F# and C#). The first staff contains a melody with fingerings 3, 4, 1, 4, 1, 4, 1, 3. The second staff contains a guitar accompaniment with chords E7, A, A, and E9. The third staff contains a bass line.

System 2: Treble clef, key signature of two sharps. The first staff contains a melody with fingerings 3, 1, 4, 1. The second staff contains a guitar accompaniment with chords A, A7, and D. The third staff contains a bass line.

System 3: Treble clef, key signature of two sharps. The first staff contains a melody with fingerings 1, 6, 1, 1, 4. The second staff contains a guitar accompaniment with chords D, Dm, and A. The third staff contains a bass line.

System 4: Treble clef, key signature of two sharps. The first staff contains a melody with fingerings 1, 4, 2, 1. The second staff contains a guitar accompaniment with chords E7, A, and E7 / E9. The third staff contains a bass line.

Musical notation system 1. Treble clef, key signature of two sharps (F# and C#). The system consists of two staves. The upper staff contains a melodic line with slurs and accents. The lower staff contains a guitar accompaniment with chords labeled Am6 and A. Fingering numbers 1, 2, 3 are shown for the Am6 chord.

Musical notation system 2. Treble clef, key signature of two sharps. The system consists of two staves. The upper staff contains a melodic line with a slur and a fermata over a whole note. The lower staff contains a guitar accompaniment with chords labeled E7 and A. Fingering numbers 4, 3, 2, 1 and 4 are shown.

Musical notation system 3. Treble clef, key signature of two sharps. The system consists of two staves. The upper staff contains a melodic line with slurs and accents. The lower staff contains a guitar accompaniment with chords labeled A and Am6.

Musical notation system 4. Treble clef, key signature of two sharps. The system consists of two staves. The upper staff contains a melodic line with slurs and accents. The lower staff contains a guitar accompaniment with chords labeled Am6, A, and E7.

Musical notation system 5. Treble clef, key signature of two sharps. The system consists of two staves. The upper staff contains a melodic line with slurs and accents, including a second ending bracket labeled II. The lower staff contains a guitar accompaniment with chords labeled A and E7. Fingering numbers 0, 1, 2, 3, 2, 1, 1, 2, 3 are shown.

Musical notation system 6. Treble clef, key signature of two sharps. The system consists of two staves. The upper staff contains a melodic line with slurs and accents, including a first ending bracket labeled I. The lower staff contains a guitar accompaniment with chords labeled E7 and A. Fingering numbers 3, 1, 4, 2, 1, 2 are shown.

First system of musical notation. Treble clef, key signature of two sharps (F# and C#). The first staff contains a melodic line with fingerings 1, 2, 3, 2, 4, 2, 4, 2, 4, 3. The second staff contains a bass line with a chord labeled E7. A second system begins with a measure labeled '2' and a chord labeled 'A'.

Second system of musical notation. Treble clef, key signature of two sharps. The first staff contains a melodic line with a second system labeled 'II' and fingerings 0, 1, 2. The second staff contains a bass line with a chord labeled A, followed by a measure with a chord labeled E7.

Third system of musical notation. Treble clef, key signature of two sharps. The first staff contains a melodic line with accents. The second staff contains a bass line with a chord labeled A, followed by a measure with a chord labeled E7.

Fourth system of musical notation. Treble clef, key signature of two sharps. The first staff contains a melodic line with a circled '8' above it. The second staff contains a bass line with a chord labeled E7, followed by a measure with a chord labeled A and a circled '1' above it with fingerings 0, 1, 3.

Fifth system of musical notation. Treble clef, key signature of two sharps. The first staff contains a melodic line with a circled '8' above it, a measure labeled 'V' with a '4' below it, and a measure labeled 'X' with a '4' below it. The second staff contains a bass line with a chord labeled Am, followed by a measure with a chord labeled Dm and fingerings 3, 1, 3.

Sixth system of musical notation. Treble clef, key signature of two sharps. The first staff contains a melodic line with measures labeled IX, X, and XII. The second staff contains a bass line with a chord labeled Dm and fingerings 3, 4, 1, followed by a measure with a chord labeled E7 and fingerings 1, 4, 1, 3, 4, and a final measure with fingerings 2, 1, 4, 3.

8

Fdim(E9-) Am Cdim Hdim Bbdim Adim Ab Gdim

F#dim Ez

Ez E9- Am

8

F#dim Am

8

Ez Am V

D. S. al

Az A Az A

БАРÉ

Baré (barré – фр.) е похват, при който един от пръстите на лявата ръка натиска повече от една струна. Има два вида барé – малко и голямо.

Малко барé

Малко барé трябва да се упражнява първоначално, като първият пръст се поставя както обикновено върху дадена струна, след което се пречупва в основата си така, че със своята вътрешна част да притисне две или повече струни. Пръстът трябва да е успореден на металните прегради. Не трябва да се допуска изкривяване на лявата ръка. По същия начин се упражняват и другите пръсти.

Упражненията с малко барé ще послужат като предварителна подготовка за изпълнение на голямо барé.

Да се внимава за задържането на пръстите.

З а б е л е ж к а: При упражненията с малко, а по-късно и с голямо барé умишлено ще се използват разложени акорди. По този начин учащият се по-лесно ще започне овладяването на акордовото музициране.

115

ЛЯТНО ВРЕМЕ || SUMMERTIME

Дж. Гершвин

4 т. = 10-12 сек.

116

АКОРДИ

Съзвучие от три или повече тона, които са подредени или могат да бъдат подредени на интервал терца, се нарича *акорд*. Според броя на тоновете, които включват, акордите биват: тризвучия (от три тона), четиризвучия (от четири тона), петзвучия (от пет тона) и т.н.

Тоновите, от които са изградени акордите, имат следните наименования:

основен тон – тонът, върху който е построен акордът по терци;

терцов тон – който отстои на терца над основния;

квинтов тон – който отстои на квинта над основния;

септимов тон – (при четиризвучията) – който отстои на интервал септима от основния.

Разположение на тризвучията – тясно и широко

Едно тризвучие не се изменя и тогава, когато няком негови тонове (гласове) се появяват в друга октавова група. Означението може да включва горния глас на тризвучието (5 – квинтово положение, 3 – терцово положение, 8 – октавово положение) или хармоническото положение на акордите, т.е. тона, който се намира в най-ниския глас – квинтакорди, сектакорди и квартсектакорди.

Разположение		Разположение		Разположение	
тясно	широко	тясно	широко	тясно	широко
5	3	8	5	3	8
квинтакорд		сектакорд		квартсектакорд	

Тризвучията се делят на консонантни и дисонантни.

1. Консонантните тризвучия биват големи, състоящи се от голяма терца и чиста квинта, и малки, състоящи се от малка терца и чиста квинта.

2. Дисонантните тризвучия се делят на увеличени и умалени.

Особености на тризвучията в гамите

От тоновете на основните степени могат да се построят тризвучия, които притежават различно ладово значение. Най-голямо, характеризиращо ладово значение имат тризвучията на I, IV, и V степен.

в мажор			в минор		
T	S	D	T	S	D

Тризвучието върху I степен се нарича *тоническо* и се бележи с T. Тризвучието на IV степен се нарича *субдоминантово (S)*, а това на V степен – *доминантово (D)*. Тризвучията на останалите степени са второстепенни.

Последователният ред на главните тризвучия със завършек на I степен, подчертан чрез функционалното съотношение на напрежение и отслабване на напрежението, се нарича *заклучение* или *каденца*. Каденците могат да бъдат: автентични, плагални, цари, яълонни, съвършени, несъвършени и полузаклучения.

Звучене и начин на изпълнение на акордите

Когато тоновете на един акорд се изпълняват последователно, а не едновременно, той се нарича *арпежиран* (разложен).

Акорд	Арпежиран акорд

На електрическата китара арпежиран акорд (*arpeggio* – ит.) се изпълнява с равномерно шлъгане на перото нагоре и надолу, без да се отделя от струните. Движението на дясната ръка трябва да бъде равномерно и много ритмично. Ако в акорда има тонове, които не трябва да звучат, те се заглужават с пръстите на лявата ръка.

В единни случаи арпежиран акорд може да се изпълнява и само със средния и безименния пръст (m, a) на дясната ръка.

2 т. = 4 сек.

(откъс)

З. Попова

I

Am G C E7

Solo

Am E7

II III II

E7 Am

I II I

Am E7

III II

E7 Am E7

Ми мажор (E)

До диез миnor (C#m)

натурални вид II V

гармонични вид IV VI

мелодични вид IV VII IV I

Варианти:

a)

b)

ЛЮБОВЕН РОМАНС || ROMANCE DE AMOR

В. Гаволи

122 Lento

VII₁ Solo (8 т. - 15 сек.)

X₃

Em

strile

C

Am Hz Em

1. 2. IV
Hz C Em Hz Em Em E

VI IV III IV IX
E Hz A Hz A

VII IX XI VII V
E A Hz E E7 Hz Ho A Hz

IV II IV
1. 2. D.S.
E E A Hz E A Am E

КЪДЕ СИ, ЛЯТО

2 т. = 4 сек.

(откъс)

Solo

А. Заберкин

123

A A7 D Dm H₅⁺ H₅⁻ E E7 A E A

E D E D A

D A C[#]₅⁺ F[#]_m C[#]₅⁺ / D E7 D / E A

/ / A7 / D F[#]₇ H₅⁻ E7 A E A

E A E A Am E

Свободно

Народна песен

124

A E Am E Adim E A H₇

E Am E H₇ E H₇ E A E

ТИКО-ТИКО | TICO-TICO

И. Аброй

125

Rumba 8 XII simile

3 2 / / F#dim C G7

Detailed description: This system contains the first four measures of the piece. The top staff is in treble clef with a key signature of one sharp (F#). It features a melodic line with triplets and slurs. The bottom staff is in bass clef, showing a bass line with chords and slurs. Chords are labeled as F, F#dim, C, and G7. Fingering numbers 3, 2, 4, 3, 2, 1 are indicated above the notes. A circled '3' and 'XII' are at the beginning, and 'simile' is written above the first measure.

4 VII (A)

3 2 C Am E7

Detailed description: This system contains measures 5 through 8. Measure 5 starts with a circled '5'. The top staff continues the melody with slurs and triplets. The bottom staff shows chords C, Am, and E7. Fingering numbers 3, 2, 4, 1, 4, 3, 2, 1 are shown above the notes. A circled 'A' is above the first measure of the system.

4 3 2 3 4 2 1 4 1 3 2 1 4

Am Dm Am H7

Detailed description: This system contains measures 9 through 12. The top staff shows a melodic line with slurs and triplets. The bottom staff shows chords Am, Dm, Am, and H7. Fingering numbers 4, 3, 2, 3, 4, 2, 1, 4, 1, 3, 2, 1, 4 are indicated above the notes.

E7 Am E7

Detailed description: This system contains measures 13 through 16. The top staff continues the melody. The bottom staff shows chords E7, Am, and E7. The system ends with a double bar line and a slash.

1 2 3 X 3 1 4 3

Am Dm Am E7

Detailed description: This system contains measures 17 through 20. The top staff shows a melodic line with slurs and triplets. The bottom staff shows chords Am, Dm, Am, and E7. Fingering numbers 1, 2, 3, X, 3, 1, 4, 3 are indicated above the notes.

1 VII₁ 4 3 ^(B) 2 4

Am C G7

C Czj Dm7 G7

G7 C G7

XII 2 1 4 3 2 ^{8^{va}} 1-1-1

G7 C F Fdim C

^{8^{va}} 1. VII₃ 2 2. II

Dm7 G7 C C

(C) 4 3

A Azj A6 A A6 A

First system of musical notation, measures 1-3. The key signature is two sharps (F# and C#). The first staff contains a melodic line with eighth notes and quarter notes. The second staff contains a bass line with chords and eighth notes. Chords are labeled: Hm, Ez, Hm, Ez, Hm, Ez.

Second system of musical notation, measures 4-6. The first staff continues the melodic line. The second staff contains chords and eighth notes. Chords are labeled: Hm7, Ez, A6, A, A, Azj.

Third system of musical notation, measures 7-9. The first staff continues the melodic line. The second staff contains chords and eighth notes. Chords are labeled: A6, A, F#7, Hm.

Fourth system of musical notation, measures 10-12. The first staff contains a melodic line with fingerings: 2, 1, 2, 4, 1, 3, 4, 1. The second staff contains chords and eighth notes. Chords are labeled: D, A, F#7, Hm7, Ez.

Fifth system of musical notation, measures 13-15. The first staff contains a melodic line with fingerings: 3, 2, 3. Above the staff, there is a circled 'D' and the word 'simile'. The second staff contains chords and eighth notes. Chords are labeled: A, Am, Ez.

Sixth system of musical notation, measures 16-18. The first staff continues the melodic line. The second staff contains chords and eighth notes. Chords are labeled: Ez, Am, Dm.

ГОЛЯМО БАРЕ

При голямо баре 1-ви пръст на лявата ръка лежи със своята вътрешна страна от (1) до (6) струна успоредно на металните прегради (фиг.13). Едно леко извиване (но не прегъване) на показалеца надясно (погледнато откъм свирещия) не е погрешно. Различното устройство на пръстите и особено на прегънките им изисква тънък усет при упражненията без излишно изразходване на сила. Независимо че в началото се чувства голямо мускулно напрежение в лявата ръка, при правилно упражняване то се преодолява. Абсолютно погрешно е поставянето на 2-ри пръст над 1-ви с цел подпомагане на натиска.

Правилното усвояване на малко и голямо баре ще подпомогне учащи се при акордовото музициране.

- Варианти: 1. ПУП ПУП ПУП 3. П-П-П П-П-П П-П-П
 2. УУУ ПУП УУУ 4. П-П-П У П У П-П-П

Упражнението да се изпълнява много ритмично, отначало на части.
 Пръстите да се задържат.

Фа мажор (F)

Ре минор (Dm)

натурален вид

хармоничен вид

мелодичен вид

Варианти:

БРАЗИЛ || BRAZIL

Samba

8 Ари Бароса

127

F F5+ Dm F5+ F F5+ Dm F5+

Solo

F F5+ Dm F5+ F Gm Eb C7

Eb Gm Gm Eb C7 Eb

Gm F F7 Gm7

VIII VII VI V

C7 F F9 E9 Eb9 D9 Eb9

First system of musical notation, measures 1-4. The treble clef staff contains a melody with a triplet of eighth notes in measure 1, a quarter note in measure 2, and a quarter note in measure 3. The bass clef staff contains a bass line with eighth notes. Chord symbols are D9 (measure 1), E9 (measure 3), and D9 (measure 4). Fingering numbers 3, 2, 1, 1, 1 are shown above the treble staff in measures 1 and 2.

Second system of musical notation, measures 5-8. The treble clef staff contains a melody with a quarter note in measure 5, a quarter note in measure 6, and a quarter note in measure 7. The bass clef staff contains a bass line with eighth notes. Chord symbols are E9 (measure 6) and D9 (measure 8). Fingering numbers 4, 1 are shown above the treble staff in measure 8.

Third system of musical notation, measures 9-12. The treble clef staff contains a melody with a quarter note in measure 9, a quarter note in measure 10, a quarter note in measure 11, and a quarter note in measure 12. The bass clef staff contains a bass line with eighth notes. Chord symbols are Gm (measure 9), Eb (measure 10), Cz (measure 11), Eb (measure 11), Gm (measure 12), and Bbm6 (measure 12). Fingering numbers 2, 3, 2 are shown above the treble staff in measures 9, 11, and 12.

Fourth system of musical notation, measures 13-16. The treble clef staff contains a melody with a quarter note in measure 13, a quarter note in measure 14, a quarter note in measure 15, and a quarter note in measure 16. The bass clef staff contains a bass line with eighth notes. Chord symbols are Fzj (measure 16). Fingering numbers 4, 4, 2, 1 are shown above the treble staff in measure 15.

Fifth system of musical notation, measures 17-20. The treble clef staff contains a melody with a quarter note in measure 17, a quarter note in measure 18, a quarter note in measure 19, and a quarter note in measure 20. The bass clef staff contains a bass line with eighth notes. Chord symbols are Fz (measure 17), Gm7 (measure 18), and Cz (measure 20). Fingering numbers 2, 4, 1, 4, 1, 2, 3, 1, 2, 3, 4 are shown above the treble staff in measures 17, 18, 19, and 20.

System 1: Measures 1-4. Treble clef, 4/4 time. Chords: F, F7, Gm7, C7.

System 2: Measures 5-8. Treble clef, 4/4 time. Chords: F, F7, Gm7, C7. A circled cross symbol is above measure 7.

System 3: Measures 9-12. Treble clef, 4/4 time. Chords: F, F, F5+, Dm, F5+. The instruction "D.S. al" is above measure 11.

System 4: Measures 13-16. Treble clef, 4/4 time. Chords: C7, F9, Eb9. A circled cross symbol is above measure 13.

System 5: Measures 17-20. Treble clef, 4/4 time. Chords: Eb9, F. A circled cross symbol is above measure 17.

ПИСМОТО

Moderato

V

(A)

The first system of the musical score consists of three measures. The top staff (I) is in treble clef and contains a melodic line with a fermata in the first measure, followed by eighth and sixteenth notes in the second and third measures. The middle staff (II) features a rhythmic accompaniment of eighth notes with triplet markings. The bottom staff (Bass) provides a simple bass line. Chord symbols 'Dm', 'Dm', and 'Gm' are placed below the bass staff. A circled 'A' is positioned above the second measure, and fingerings '3', '4', and '1' are indicated above the notes in the second measure.

The second system consists of three measures. The top staff continues the melodic line with eighth and sixteenth notes. The middle staff continues the eighth-note accompaniment. The bottom staff continues the bass line. Chord symbols 'Az' and 'Dm' are present. A circled 'A' is positioned above the second measure, and a fingering '1' is shown above a note in the second measure.

The third system consists of three measures. The top staff features a melodic line with eighth notes and a triplet. The middle staff continues the eighth-note accompaniment. The bottom staff continues the bass line. Chord symbols 'Gm', 'Dm', 'Cdim', 'Gdim', and 'Az' are placed below the bass staff. Fingerings '2', '3', '1', and '2' are indicated above notes in the top staff.

The fourth system consists of three measures. The top staff features a melodic line with eighth notes and a triplet. The middle staff continues the eighth-note accompaniment with triplet markings. The bottom staff continues the bass line. Chord symbols 'Dm', 'Gm', and 'Cz' are placed below the bass staff. Fingerings '1', '3', '1', '4', '3', '4', '3', '3', '3', '3', '3', and '1' are indicated above notes in the top staff.

3 4 1 4 3 4

F Edim Dm

IV

(B) Solo ad libitum

7 4 3

E7 A7 Dm

Gm C7 F

Edim Dm E7

Варианти за акомпанимента на част (B) :

Polonaise

H. Pota

First system of musical notation. Treble staff contains a melody with triplets. Bass staff contains chords: Dm, Gm6, Dm, A7, Dm.

Second system of musical notation. Treble staff includes a 'Solo' section with fingerings (1 3, 2 3, 4 1, 3, 1 4, 3 2) and a repeat sign. Bass staff contains chords: A7, Dm, Gm6, Dm.

Third system of musical notation. Treble staff contains a melody with a fermata. Bass staff contains chords: Gm, A7, Dm.

Fourth system of musical notation. Treble staff includes first and second endings. Bass staff contains chords: Gm, A7, Dm, Dm.

Fifth system of musical notation. Treble staff contains a melody with a fermata. Bass staff contains chords: C7, F, Eb.

Sixth system of musical notation. Treble staff includes 'D. S. al' and 'rit.' markings. Bass staff contains chords: A7, Gm, A7, Dm, Dm6.

ЧАЙ ЗА ДВАМА || TEA FOR TWO

130

В. Юманс

Cha-Cha-Cha

I

II

8

3 4 2 3 1

1.

IV

1 2 III 1 2 IV 2 4 1 2 2 4 1 2

A7j A7j Hm7 E7 Hm7 E7

VI 4 3 2.VIII 1 4

A6 C7 Cm6

3 4 VII 2 4 V 2 1

D7 Gm Adim Gm Adim

4 2 1 2 3 1

Gm Bbm Gm7 C7

2 1 2

Gm7 C7 F#7j F

D. S.

Си бемол мажор (B \flat)

Сол минор (Gm)

натурален вид

хармоничен вид

мелодичен вид

Варианти:

Chords: B \flat , Dm, Gm, B \flat , Cm, F z , B \flat , B \flat 7

Chords: E \flat , Gm, Cm, E \flat 6 , E \flat , Gm, Cm, E \flat , B \flat , Dm

Markings: V, 2.

Chords: Gm, B \flat , E \flat , Cm 7 , B \flat dim, B \flat , Dm, Gm, B \flat

Chords: Cm, F z , B \flat , F z 7 , B \flat , Cm 7 , H z j, B \flat

Markings: 1., 2.

ТАНГО

132

А. Виголдо

Chords: Gm, Cm 7

Section: III, A

Markings: simile

Chords: Gm, D z

Section: II, III

III

Gm G7 Cm Gm

(B)

D7 Gm D7 Gm F7 Bb F7

Bb D7 Gm Cm Az D7 Gm

(C)

D7 Gm G D D7 G

Ez Am Az D7 Az D7

D. S. al

Gm Gm D7 Gm D7

С ЛЮБОВТА НЕ ИГРАЙ

М. Аладжем

133 I т. = 2 сек.

II

III

Gm

D7

Cm6

D7

Gm

Gm

D7

F

I

E \flat

D

D

Gm

V

Gm

Cm6

D7

Gm

ПЕСНИЧКА ЗА ЧЕРВЕНАТА ШАПЧИЦА

Т. Русев

4 т. = 8 сек.

3 1-1 2 1 2 4 3 II III

II III 3 2 3

3 4 3 4

4 3 1 3 4 1-1 2 1 III

1 4 3 4

III V

1 1 2 1 2 4 1 4 2 1

D7 Gm Eb

Eb Bb G7

Cm F7 Bb Cm

2.

D7 Gm Bb Cm7 D7

Gm simile D7 A

Gm Cm Gm D7 Gm

Ми бемол мажор (Eb)

III 4 1 3 4 1 3 1 2 4 1 2 6 VIII 1 3 4 3
 V 2 4 1 2 4 1 3 1 3 1 2 4 1 3 4 3

До минор (Cm)

III натурален вид 3 4 1 3 4 1 3 1 2 1 3 VI 4 1 3 1
 VII' хармоничен вид 3 4 1 3 4 1 4 1-1 3 1 2 4 1 4
 III 4 1 3 4 2 3 1 2 4 2 VII 3 1 2 1
 VIII' мелодичен вид 3 4 1 3 4 2 4 1 2 4 2 3 1 2 1
 III 3 4 1 3 7 3 6 1 2 4 2 VII 4 1 2 1
 VIII' 3 4 1 3 1 3 4 1 2 4 2 4 1 2 4 2 1 3 1-1 4 1 4 3 1 4 3 1
 VII VII VIII VII VIII
 Варианти
 а) б) в)

НЯКЪДЕ ЗАД ДЪГАТА || SOMEWHERE OVER THE RAINBOW

Умерено

X. Арлен

135

135 Eb Gm C9 / / H9 Fm7 Bb7

8 VIII simile 3 1 4
 Eb Cm7 Gm7 / / Eb7 Ab Bb9 Gm7 / C9 H9

3 2 3 1-1 3 1 1.
 Fm7 Db9 Eb / Db7 Cz F7 / Fm7 Bb7 Eb C9- Fm7 Bb7

2. 4

Chords: E^b / / B^b_7 | E^b_7 | Fm_7 B^b_7

Chords: E^b_6 C_7 | F_9 / / B^b_7 | E^b_7

3 IX 4 3

Chords: A_m5^- D_9^- | Gm_7 $F^\#\dim$ | Fm_7 B^b_9

VIII 1 4 3

Chords: E^b Cm_7 | Gm_7 / / E^b_7 | A^b B^b_9 | Gm_7 C_9 H_9

D. S. Solo ad libitum al Fine

Chords: Fm_7 D^b_9 | E^b / D^b_7 C_7 | F^b_6 / Fm_7 B^b_7 | E^b / / E^b_7

КАВАКИНО || CAVAQUINHO

Samba movida

2x8

136

simile

Е. Нацавет

First system of musical notation. Treble clef, key signature of one sharp (F#). The first measure contains a V chord with fingerings 2, 1, 3. A circled 'A' is above the first measure. Chords below the staff are C7, F, and A7. The notation includes eighth and sixteenth notes with accents.

Second system of musical notation. Treble clef. Chords below the staff are Dm, Bb, Hdim, F6/C, and C7. The notation includes eighth and sixteenth notes with accents.

Third system of musical notation. Treble clef. Chords below the staff are F, C7, F, and A7. The notation includes eighth and sixteenth notes with accents.

Fourth system of musical notation. Treble clef. Chords below the staff are Dm, Gm, G#o, F6, and C7. A circled cross symbol is above the fourth measure. The notation includes eighth and sixteenth notes with accents.

Fifth system of musical notation. Treble clef. It features first and second endings. Chords below the staff are F6, F6, Dm, Dm7, and E7. A circled 'B' is above the third measure. The notation includes eighth and sixteenth notes with accents.

1. 2.

Cz. F Cz

XII (D) X

F Bb Cz F7

VIII XII

Bb D D7 Gm C C7

V

F Bb Cz F7

D7 G7 C9 F7

1. 2. *D. S. al* ⊕ - ⊕

Bb F Cz F6

ПОЛУТОНОВИ ЗВУКОРЕДИ

Тонови поредици, съставени от полутонове, се наричат *хроматични звукореди* (гами). Те нямат тонален център и ладова устойчивост. Хроматичните звукореди се използват предимно за внасяне на колорит и разнообразие.

ЦЕЛОТОНОВИ ЗВУКОРЕДИ

Гами, съставени само от цели тонове, се наричат *целотоновите*. Те съдържат шест различни степени (с повторение на първата – седем).

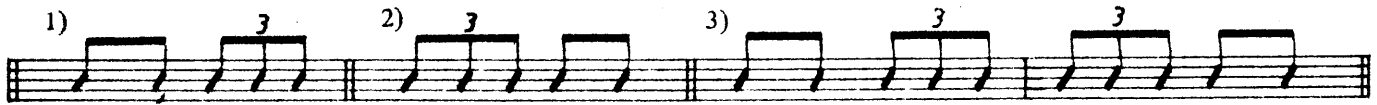

Поради това, че в целотоновите гами няма чиста квинта и водещи тонове, те са ладово неустойчиви. Използват се предимно в модерната музика и джаза и се хармонизират обикновено с акорди като $7/5+$, $7/5-$, $9/5+$, $9/5-$ (вж. „Означения и строеж на акордите“).

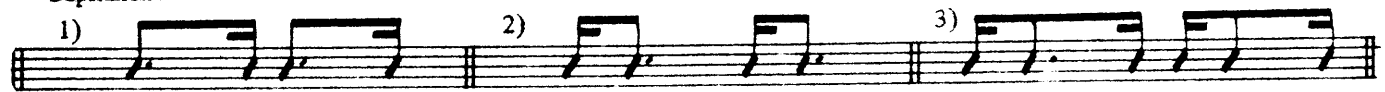
Упражнения

1) Варианти:

Варианти:

ГАМИ В ДВЕ ОКТАВИ ЗА УПРАЖНЕНИЯ ВЪВ ВИСОКИТЕ ПОЗИЦИИ

C dur

c moll

c moll

III VII III

1 3 4 1 3 1 3 4 1 2 4 2 4 1 2 4 2 1 4 2 1 3 1 4 3 1 4 3 1

G dur

II

2 4 1 2 4 1 3 4 1 3 4 2 4 1 2 1

II 2 4 1 2 4 1 3 4 1 3 4 3 1 3 1 3 1 4 3 1 4 2 1 4 2

g moll

III VII III

1 3 4 1 3 4 2 3 1 2 4 1 2 1 2 1 2 1 4 2 1 3 2 4 3 1 4 3 1

g moll

III VII III

1 3 4 1 3 1 3 4 1 2 4 1 3 1 2 4 2 1 4 2 1 3 1 4 3 1 4 3 1

D dur

IV VII IV

2 4 1 2 4 1 3 1 3 1 2 4 1 3 4 3 1 4 2 1 3 1 3 1 4 2 1 4

VII 4 1 3 4 1 4 1-1 3 1 2 4 1 3 4 3 1 4 2 1 3 1-1 4 1 4 3 1 4

d moll

II VII V II

1 2 4 1 2 1 2 1 2 4 1 2 3 2 1 4 2 1 2 1 2 1 4 2 1

V 1 3 4 1 3 4 2 3 1 2 4 1 2 1 2 1 2 1 4 2 1 3 2 4 3 1 4 3 1

d moll

V IX V VII VII

1 3 4 1 3 1 3 4 1 2 4 2 4 1 2 1 4 3 1 3 2 1 4 3 1 4 3

VII VI IX VIII VII

A dur

V VIII IV

1 3 1 2 4 1 3 4 1 3 4 1 3 1 2 1

IV 2 4 1 2 4 1 3 4 1 3 4 2 4 1 2 1

a moll

V IX V

1 3 4 1 3 4 2 3 1 2 4 1 2 1 2 1 2 1 4 2 1 3 2 4 3 1 4 3

V IV V

a moll

V IX V

1 3 4 1 3 1 3 4 1 2 4 1 3 1 2 4 2 1 4 2 1 3 1 4 3 1 4 3

E dur
IV 1 3 4 1 3 1 2 4 1 2 4 IX 1 3 4 1 3 4 1 3 4 2 1 3 1 3 1 4 2 1 4 2
VI 2 4 1 2 4 1 3 1 3 1 2 4 1.3 4 3 1 4 2 1 3 1 3 1 4 2 1 4 2

e moll
II 1 3 4 1 3 4 3 4 V 3 4 1 3 IX 3 4 3 V 3 1 4 3 1 4 3 II 1 4 3
VII 1 3 4 1 3 4 2 3 1 2 4 1 2 3 4 3 2 1 4 2 1 3 2 4 3 1 4 3 1

e moll
II 1 3 4 1 3 1 3 1 V 3 4 1 3 IX 3 4 2 V 3 1 4 3 1 3 1 II 1 4 3
VII 1 3 4 1 3 1 3 4 1 2 4 2 4 1 2 4 2 1 4 2 1 3 1 4 3 1 4 3 1

H dur
II VI 2 4 1 3 4 1 3 4 1 3 1 2 1
VI 2 4 1 2 4 1 3 4 1 3 4 2 4 1 2 1

h moll
II 1 3 4 1 3 4 2 3 VI 1 2 4 2 3 1 2 1 3 2 4 2 1 3 2 1 3 1 4 3
VII 1 3 4 1 3 4 2 4 VI 1 2 4 2 3 1 2 1 3 2 4 2 1 4 2 4 3 1 4 3 1

h moll
II VI 3 4 1 2 4 2 3 1 2 1 3 1 4 2 1 3 1 4 3 1 4 3
IV 4 1 2 4 1 3-3 VI 4 1 2 4 2 4 1 2 1 V 4 3 1 IV 3 1 4 2 1 4 2 1 4

F dur
V 4 1 3 4 1 3 1 2 4 1 2 4 X 1 3 4 3 1 4 V 2 1 4 2 1 3 1 4 3 1
VII 2 4 1 2 4 1 3 1 X 3 1 2 4 1 3 4 3 1 4 2 1 3 1 3 1 4 2 1 4 2

f moll
V 4 1 2 4 1 2 1 2 VIII 4 1 2 3 4 3 VIII 2 1 4 2 1 V 1 2 1 2 1 2 1
VII 1 3 4 1 3 4 2 3 1 2 4 1 2 3 4 3 2 1 4 2 1 3 2 4 3 1 4 3 1

f moll
VIII XII VIII
1 3 4 1 3 1 3 4 1 2 4 2 4 1 2 4 2 1 4 2 1 3 1 4 3 1 4 3 1

Bb dur
III VII VIII V III
1 3 4 1 3 1 2 4 1 2 4 2 4-4 3 1 3 1 3 1 4 3 1-1 4 3 1
VI 2 4 1 2 4 1 3 4 1 3 4 2 4 1 2 1

b moll

b moll

Es dur

es moll

es moll

As dur

as moll

as moll

Des dur

З а б е л е ж к а: С учебна цел, за по-лесно усвояване на грифа, гамите са дадени с различна апликатура и не са подредени в реда мажорна – паралелна минорна тоналност.

Гамите да се свирят с всички дадени досега варианти за упражнение на дясната ръка, а също и с тези, които ще последват. Да се използват всички възможни комбинации за удар с перо ПVIV; VПVП; ПППП; VVVV; ППVV; VVПП, а също и комбинации с *т*, *а*, и *l* (вж. „Свирене на съседни струни”).

Стандартна пръстовка за мажорни тоналности

The image displays a series of musical exercises for guitar, organized by major scale. Each system consists of three parts: a guitar fretboard diagram, a treble clef staff, and a bass clef staff. The scales shown are:

- F#:** Treble clef diagram with fingerings 1 3 4 2 1 1. Bass clef diagram with fingerings 2 4 1 2 4 1 3 4 1 3 4 2.
- G:** Treble clef diagram with fingerings 4 1 2 4 2 1 4 2 4 3 1 4 3 1 4 2 1 4 2 1 2. Bass clef diagram with fingerings 4 1 3 4 1 3 4 1 3 1 2 4.
- A:** Treble clef diagram with fingerings 1 3 4 3 1 2 3 4 1 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1 3 4. Bass clef diagram with fingerings 1 3 4 1 3 4 2 3 1 3 4 1.
- B:** Treble clef diagram with fingerings 3 4 3 1 4 3 1 3 2 4 3 1 4 3 1 4 3 1 3 4 1. Bass clef diagram with fingerings 4 1 3 4 1 3 1 2 4 1 2 4.
- C:** Treble clef diagram with fingerings 4 3 1 2 1 4 3 1 2 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1. Bass clef diagram with fingerings 1 3 4 1 3 1 3 4 1 3 4 3.
- D:** Treble clef diagram with fingerings 1 4 3 1 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1. Bass clef diagram with fingerings 1 3 4 1 3 1 3 4 1 3 4 3.
- E:** Treble clef diagram with fingerings 2 1 4 2 1 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1. Bass clef diagram with fingerings 1 3 4 1 3 1 3 4 1 3 4 3.
- F:** Treble clef diagram with fingerings 1 2 3 4 4 3 1 2 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1. Bass clef diagram with fingerings 1 3 4 1 3 1 3 4 1 3 4 3.
- F#:** Treble clef diagram with fingerings 1 3 4 2 1 1. Bass clef diagram with fingerings 2 4 1 2 4 1 3 4 1 3 4 2.
- G:** Treble clef diagram with fingerings 4 1 2 4 2 1 4 2 4 3 1 4 3 1 4 2 1 4 2 1 2. Bass clef diagram with fingerings 4 1 3 4 1 3 4 1 3 1 2 4.
- A:** Treble clef diagram with fingerings 1 3 4 3 1 2 3 4 1 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1 3 4. Bass clef diagram with fingerings 1 3 4 1 3 4 2 3 1 3 4 1.
- B:** Treble clef diagram with fingerings 3 4 3 1 4 3 1 3 2 4 3 1 4 3 1 4 3 1 3 4 1. Bass clef diagram with fingerings 4 1 3 4 1 3 1 2 4 1 2 4.
- C:** Treble clef diagram with fingerings 4 3 1 2 1 4 3 1 2 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1. Bass clef diagram with fingerings 1 3 4 1 3 1 3 4 1 3 4 3.
- D:** Treble clef diagram with fingerings 1 4 3 1 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1. Bass clef diagram with fingerings 1 3 4 1 3 1 3 4 1 3 4 3.
- E:** Treble clef diagram with fingerings 2 1 4 2 1 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1. Bass clef diagram with fingerings 1 3 4 1 3 1 3 4 1 3 4 3.
- F:** Treble clef diagram with fingerings 1 2 3 4 4 3 1 2 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1. Bass clef diagram with fingerings 1 3 4 1 3 1 3 4 1 3 4 3.
- F#:** Treble clef diagram with fingerings 1 3 4 2 1 1. Bass clef diagram with fingerings 2 4 1 2 4 1 3 4 1 3 4 2.
- G:** Treble clef diagram with fingerings 4 1 2 4 2 1 4 2 4 3 1 4 3 1 4 2 1 4 2 1 2. Bass clef diagram with fingerings 4 1 3 4 1 3 4 1 3 1 2 4.
- A:** Treble clef diagram with fingerings 1 3 4 3 1 2 3 4 1 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1 3 4. Bass clef diagram with fingerings 1 3 4 1 3 4 2 3 1 3 4 1.
- B:** Treble clef diagram with fingerings 3 4 3 1 4 3 1 3 2 4 3 1 4 3 1 4 3 1 3 4 1. Bass clef diagram with fingerings 4 1 3 4 1 3 1 2 4 1 2 4.
- C:** Treble clef diagram with fingerings 4 3 1 2 1 4 3 1 2 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1. Bass clef diagram with fingerings 1 3 4 1 3 1 3 4 1 3 4 3.
- D:** Treble clef diagram with fingerings 1 4 3 1 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1. Bass clef diagram with fingerings 1 3 4 1 3 1 3 4 1 3 4 3.
- E:** Treble clef diagram with fingerings 2 1 4 2 1 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1. Bass clef diagram with fingerings 1 3 4 1 3 1 3 4 1 3 4 3.
- F:** Treble clef diagram with fingerings 1 2 3 4 4 3 1 2 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1. Bass clef diagram with fingerings 1 3 4 1 3 1 3 4 1 3 4 3.
- F#:** Treble clef diagram with fingerings 1 3 4 2 1 1. Bass clef diagram with fingerings 2 4 1 2 4 1 3 4 1 3 4 2.

* Вж. „Грифови форми“

Стандартна пръстовка за минорни тоналности

1 3 4 1 1 1

F#m

Bm

Dm

Ebm

Detailed description: This section contains four rows of musical notation for minor chords. Each row includes a guitar fretboard diagram with fingerings (1, 3, 4, 1, 1, 1 for F#m; 1, 3, 4, 2, 1 for Bm; 1, 3, 4, 2 for Dm; 1, 3, 4, 2 for Ebm), a treble clef staff with a key signature of one sharp (F#) and a 4/4 time signature, and a bass clef staff with a key signature of one sharp (F#). The notation includes various rhythmic patterns and fingerings (1-4) for the bass line. Roman numerals I and II are placed above the bass staves to indicate fret positions.

Варианти за всички тоналности в Dur и moll.

а) б) в) г) д)

Detailed description: This section shows five staves of rhythmic patterns. Staves a, b, and c are in 2/4 time and feature eighth-note patterns with accents. Staff a has a simple eighth-note pattern. Staff b has a more complex eighth-note pattern. Staff c has a sixteenth-note pattern. Staves d and e are in 4/4 time and feature eighth-note patterns with accents. Staff d has a simple eighth-note pattern. Staff e has a more complex eighth-note pattern with a triplet at the end.

e) ж) з) ф
 и) к)
 л) м)
 н) о)
 п) р) с)
 т) у) ф)

1. пупуп 2. вппп 3. пппп Кантилена

Под кантилена (*cantare* – лат. – пеене) трябва да разбираме натурално-напевното изпълнение на дадена мелодия и художествено смисловата пълнота на фразата. Главно условие за това е сигурното владение на техническите тънкости като напр. добро легато, глисандо, тремоло, вибрато, незабележима смяна на позициите, чиста техника на заглушаване при удар с перото.

ВИБРАТО

Вибратото (vibrato – ит.) е леко вълнообразно колебание на тоновата височина, особено характерно за струнните инструменти. При свирене на електрическа китара то може да се изпълнява по следните начини:

1. С енергично, неколнократно изместване на струната встрани от свирещия пръст в двете посоки.
2. Пръстът, с който е натисната струната, се залюлява, заедно с подлакътната част на ръката, успоредно на грифа. При това движение палецът се отделя от шийката на грифа. Вибратото може да се изпълнява с всички пръсти на лявата ръка, като натискът върху струните трябва да е само от тежестта на самата ръка, без излишна мускулна сила и напрежение.
3. Вибратото се постига само с люлеене на пръста, с който е притисната струната и с китката на лявата ръка, без участие на предлакътната ѝ част. В този случай палецът е леко допрян до шийката на грифа. Люлеенето на китката е успоредно на грифа.

Някои модели китари имат и специално устройство – вибратор – механизъм, монтиран под струнника (задейства се чрез ръчка с дясната ръка).

ГЛИСАНДО

Глисандо (glissando – ит.) е забавен преход между два тона, при който се получава леко изразително плъзгане.

Глисандо при китара се изпълнява, като притискащият струната пръст се плъзга по нея във възходяща или низходяща посока. Отбелязва се с чертичка, под или над която се пише – *gliss.*

Дясната ръка извлича само първия тон, а крайният зазвучава сам (или след удар) след спиране на движението (плъзгането) на лявата ръка. Не трябва да има отслабване на натиска на пръстите, за да не се спре преждевременно звученето. Глисандо може да се постига и при изпълнение на двуглас или многоглас.

Пиесите "Сиртаки" и "Сини испански очи" да се упражняват с глисандо и вибрато.

СИРТАКИ

М. Теодоракис

137

Moderato

(A) VI-VII

③

F Gm C7 Bb

Bb F Gm

C7 Bb F C7 F

F Gm C7

Bb F C7 F

IV

F F F F

СИНИ ИСПАНСКИ ОЧИ || BLUE SPANISH EYES

Б. Кемпферт

138

Умерено

Musical score for guitar, numbered 138, titled "СИНИ ИСПАНСКИ ОЧИ || BLUE SPANISH EYES" by Б. Кемпферт. The score is in G major and 3/4 time, marked "Умерено". It consists of five systems of two staves each. The first system shows the beginning with chords D7, G, G, C, G, C. The second system starts with a VII chord and includes fingering numbers 4 and 1. The third system includes fingering numbers 3, 4, and 2, and a D7 chord. The fourth system includes a D7 chord and a VII chord. The fifth system includes a D7 chord, a VII chord, and a "2 gliss." instruction. The score ends with a double bar line.

3

G

G G7 C

IX

C Cm

1 VII 2 4 2 1

G D7

1. 2.

G C G C

2 4 2

D7 G

СТАКАТО

Стакато (*staccato* – ит.) се нарича отсеченото, кратко изпълнение на тоновете. Означава се с точка над или под нотите.

изписва се:

изпълнява се:

Щрихът стакато се постига чрез отслабване натиска на пръстите на лявата ръка след възпроизвеждане на тона, което води до спиране на звученето. Това трябва да става равномерно, за да не се получи удължаване или скъсяване на тоновете трайности. Където това не е възможно, се използва техниката на заглушаване. При свирене стакато пръстите не трябва да се отделят от струните.

ПИЦИКАТО

Пицкато на китара се изпълнява по два начина:

1. Меката част на дианта на дясната ръка се поставя леко върху струните, точно където е прагчето на струника. По този начин струните се заглушават и тонът се прекратява веднага след възпроизвеждането му. Натискът трябва да е дотолкова, доколкото да преустанови звученето, без да се получи изкривяване на тона. Тоновите се извличат чрез удар на перото. В някои случаи може и с дърпане на струните с *m, a*.

Лявата ръка свири по обичайния начин.

2. Пръстите на лявата ръка падат точно върху металните прегради, но не натискат съвсем плътно струните. По този начин тонът замира веднага след възпроизвеждането му. Начинът на изпълнение изисква продължителни упражнения, докато се изработи усет за силата, с която пръстите трябва да натискат струните.

Дясната ръка свири чрез удар на перото по обичайния начин.

Някои модели електрически китари имат специално устройство (заглушител) за пицкато.

Пиесите "Верде" и "Пуканки" да се изпълняват с пицкато и със стакато.

ВЕРДЕ || VERDE

М. Ангелис

139 Slow Rock (4т. = 14 сек.)

1. **B** 2. 4 3

G7

G7 C legato 4 1 4 4 1 3 1 2 1 2

C 1. 2. 4.

C F C

F G 2. 4.

The image displays a page of musical notation for guitar, consisting of six systems of staves. Each system includes a treble clef staff with a melody line and a bass clef staff with a guitar accompaniment. The notation includes various chords (E9-, E7, Am, D9, D7, G7, Db, Ab7), fingerings (1-4, 3, 2), and articulation marks like slurs and accents. The piece concludes with a double bar line and a repeat sign.

System 1: Treble clef staff has an 'X' above the first measure. Chords: E9-, E7, Am. Fingerings: 3, 1, 4, 3, 4.

System 2: Chords: D9, D7, G7. Fingerings: 3, 1, 4, 3, 1.

System 3: Treble clef staff has two first endings: 1. VII and 2. Chords: G7. Fingerings: 4, 3, 1, 4, 2.

System 4: Treble clef staff has a circled 'D' above the first measure. Chord: Db. Fingerings: 2, 4, 3, 2.

System 5: Chord: Ab7. Fingerings: 4, 3, 1, 4.

System 6: Chord: Ab7. Fingerings: 4, 1, 4.

ПУКАНКИ || ПОРКОРН

Г. Кингслей
8 pizz.

140

Подвижно

Solo

1. 2. ♩

D Hm Hm

1. 1.

Hm A G Hm

2. ♩

G D

1. 2.

F#m E D D Hm

Vibrato

Hm Hm7 A

G F#7 D

1. *p*

F#m E D Az

This system contains the first four measures of the piece. The first two measures are marked with a piano (*p*) dynamic. The chords are F#m, E, D, and Az. The notation includes a first ending bracket over the final two measures.

2. *al* \oplus - \oplus

D F#m E D Hm

This system contains measures 5 through 8. Measure 5 is marked with a *2.* and *al* dynamic. A circled cross symbol \oplus is placed above the staff. The chords are D, F#m, E, D, and Hm.

Hm A

This system contains measures 9 through 12. The chords are Hm and A. The notation includes a fermata over the final measure.

G Hm

This system contains measures 13 through 16. The chords are G and Hm. The notation includes a fermata over the final measure.

Hm A Hm

This system contains measures 17 through 20. The chords are Hm, A, and Hm.

Hm

This system contains measures 21 through 24. The chord is Hm. The notation includes a fermata over the final measure.

Introduction musical notation in G major, 4/4 time. The bass line features a rhythmic pattern of eighth notes. The treble line has a melodic line with a half rest in the second measure. Chords are indicated as Hm.

ДЕСАФИНАДО || DESAFINADO

141

Bossa Nova (8 т. = 15 сек.)

А. К. ЖОБИМ

First system of musical notation, measures 1-4. It consists of two staves. The treble staff has a melodic line with notes and rests. The bass staff has a rhythmic accompaniment with chords. Chords are labeled: F, F#dim, Gm7, C7, and C7+.

Second system of musical notation, measures 5-8. It consists of two staves. The treble staff has a melodic line with fingerings (2, 4, 1, 2, 3, 4, 2, 3) and a circled 'A' above the first measure. The bass staff has a rhythmic accompaniment with chords. Chords are labeled: F, F7j, F6, and G5-.

Third system of musical notation, measures 9-12. It consists of two staves. The treble staff has a melodic line with fingerings (1, 3, 4, 1, 2, 1, 2). The bass staff has a rhythmic accompaniment with chords. Chords are labeled: Gm7, C7, D9-, Adim, and D7.

Fourth system of musical notation, measures 13-16. It consists of two staves. The treble staff has a melodic line with fingerings (1, 4, 3, 1, 2, 3, 1, 4, 2, 3) and Roman numerals I, IV, and III. The bass staff has a rhythmic accompaniment with chords. Chords are labeled: Gm, A9-, A7, D7, D7j, and D9-.

Fifth system of musical notation, measures 17-20. It consists of two staves. The treble staff has a melodic line with fingerings (3, 1, 3, 4, 2) and Roman numeral III. The bass staff has a rhythmic accompaniment with chords. Chords are labeled: G9- and Gb7j.

2. 1 4 3 4 1

Gm7 A9- Bbm Am7 F Dm7 Gm6

IV 4

A Bbdim Hm7 Ez

B 4

A Bbdim Hm7 Ez

A F#m7 Hm7 Ez

V 1

C C#dim Dm7 G7

Gm7 F#o G7 C7 C5+

© II₂

F F7j F6 G5-

Gm7 C7 Cm6 D5+ D7

II₄

Gm7 A9- Bbm F7j Dm7

G7 Gm7 C7 F C9 C5+ D. S. al

G7 G7j

G7 Gm7 C7 F Gb F

ЧЕТИРИЗВУЧИЯ

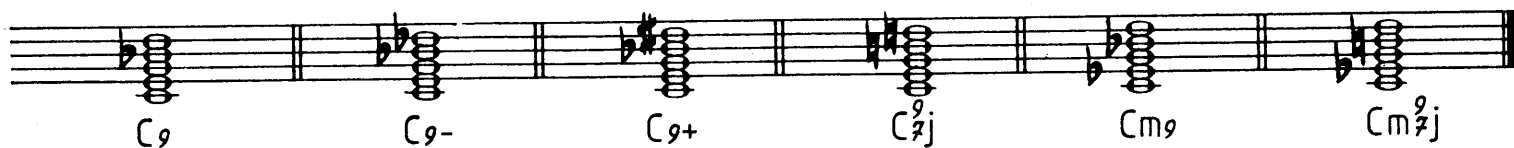
Според големината на терцата, квинтата и септимата, заключени съответно между основен и терцов, основен и квинтов и основен и септимов тон, четиризвучията биват: доминантови (напр. C7), мажорно-големи (напр. C7j), минорно-малки (напр. Cm7), минорно-големи (напр. Cm7j), умалени (напр. Cdim), полуумалени (напр. Cm5-).

Септакордите могат да се употребяват в основно хармоническо положение, а също и в обръщение. Един от най-често срещаните в музиката септакорди, намиращ се на V степен на мажорната гама, е доминантовият септакорд.

ПЕТЗВУЧИЯ

Нонакордът, както и всички други акорди, може да се построява върху всички степени на мажорната и минорна гама в основно хармоническо положение и в обръщение. Някои от акордите, появяващи се предимно в джаза, са:

Алтеровани тонове в акордите

За да се внесе в хармонията по-голямо ладово напрежение и разнообразие, в отделните акорди някои тонове се алтерират (повишават или понижават). Като дисонансни, алтерованите тонове подсилват неустойчивостта на акордите и предизвикват движение и развитие.

ОЗНАЧЕНИЯ И СТРОЕЖ НА АКОРДИТЕ

C	C7	C7 ⁺	C7 [#]
Cm	C7 ^b	C7 ⁻	C7 ^b
C4	Cm7	C7 ^o	C7 ^o
C5 ⁺	Cm7 ⁻	C9	C9 ^o
C5 ⁻	C7j	C7 ⁺ ; CΔ	Cm9
C6	Cm7j	Cm7 ⁺ ; Cm7 [#]	C9 ⁺
Cm6	Cdim	C ^o	C9 ⁻

ГРИФОВИ ФОРМИ

Акордите играят много съществена роля при свиренето на електрическа китара, затова на тяхното изучаване трябва да се обърне особено внимание. Независимо от това, че грифовите форми ще бъдат показани и схематично (за по-лесно запаметяване), учащите се трябва още в самото начало на овладяването им да осмисли строежа на акордите, начина на конструиране, тоналният им характер и т.н.

Основни грифови форми за мажорните тоналности

F

Легенда

1. Струните, които не трябва да звучат, са отбелязани с х или Ø.
2. Римската цифра показва на коя позиция се свири акордът.
3. Празните струни, които трябва да звучат, са отбелязани с 0.
4. С празно колелце (○) са отбелязани основните тонове.

142

а)

б)

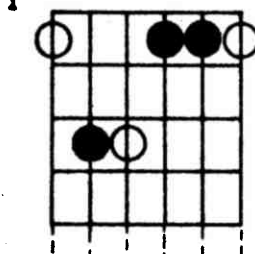
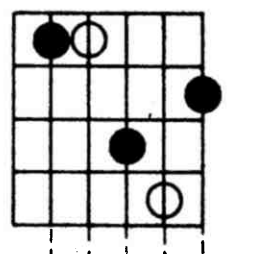
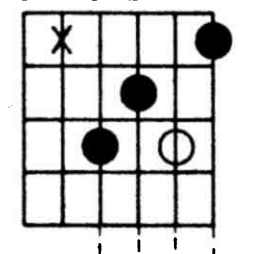
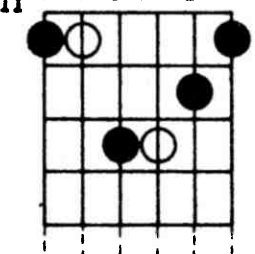

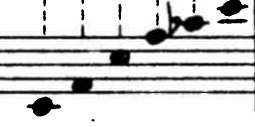
в)

г)

Варианти: 1) ппвп ппвп пп 2) ппвп ппвп пп

Fm

Основни грифови форми за минорните тоналности

1. Форма	2. Форма	3. Форма	4. Форма
I 1 3 4 1 1 1	III 1 1 3 4 2	IV 3 2 4 1	VIII 1 1 3 4 2 1
			
			

143

а)

б)

в)

Варианти: 1) ппвп ппвп 2) п-п-п-п пп п

С така показаните основни грифови форми за мажор и минор могат да се изпълняват всички акорди от различни тональности. Съществуват и други форми (варианти), които след овладяването на грифа учащият се сам трябва да конструира и изпълнява. В примерите, които ще последват, са дадени също само основните форми.

Най-важните неща за акордовото музициране са: овладяване грифа на китарата, техниката за заглушаване, строежът на акордите и начинът на разрешаването им (по възможност да се търси най-близкият път до следващия акорд с общи тонове)

При строежа (конструирането) на акордите, особено при сложните, се налага изпускането на тонове и заради това при ансамбловото музициране важат следните общи положения:

1. Терцата определя рода на акорда (мажор или минор) и трябва да звучи по възможност, без да се удвоява.
2. Септимата, като характеризиращ интервал на септакордите, трябва да звучи.
3. Основният тон може да се изпусне, когато звучи в баса.
4. Квинтата може да отсъства, ако не е повишена или понижена.

При четиризвучията (напр. 11 или 13) тоновото въздействие решава кои тонове да се изпуснат.

Грифовите форми показват основните положения на най-важните акорди, които трябва да се знаят от всеки китарист. Стремежът обаче всички акорди при акомпанимент да се свирят с пълен гриф и голямо баре заради удвояване на тоновете все пак не дава най-добрата звучност, особено в джаза, където грифовите форми са по-различни (вж. „Някои основни грифови форми в джаза“).

При строежа на акордите да се вземе под внимание:

1. При повишаване или понижаване на квинтата, да не звучи в същото време чистата квинта.
2. Ноната да не се намира под септимата.

F₇

F_{m7}

$F_{m7} \cong A^b_6$ Тонове *f* *a* *s* *c* *e* *s* от акорда F_{m7} в обръщение *a* *s* *c* *e* *s* *f* отговарят на акорда A^b_6 . Означението се определя от басовия тон.

F_{dim}

$F_{dim} = G^{\#}_0; H_0; D_0; A^b_{0^{\flat}}$ Всеки тон от акорда може да бъде основен. В практиката за по-лесно речитане се използват 1 енхармонични тонове.

III 2 1 3 1 I 2 4 1 3

Ab Ho Do Fo Ab Ho Do Fo

F_{7j}

I 0 0 3 2 1 0 III 0 1 1 3 3 3 V 0 4 3 1 1 1 VIII 1 1 3 2 4 1 X 0 1 1 1 3

F_{7j} без основен тон ≅ Am

Тоновите на акорда F_{7j} (f a c e) без основния тон отговарят на акорда Am.

Fm_{7j}

I 1 3 2 1 1 1 III 0 1 1 3 4 2 VIII 0 1 4 2 3 1 IX 0 0 2 3 1 4

F₆

I 1 3 2 4 1 III 0 1 1 3 1 4 VI 4 2 3 1 0 VIII 1 1 3 3 3 3 X 4 3 1 1 1 1

F₆ ≅ Dm₇

Тоновите от акорда F₆ (f a c d) в обръщение d f a c отговарят на акорда Dm₇.
Наименованието се определя от басовия тон.

Fm₆

$Fm_6 \hat{=} Dm_7^-$

Секстата в симболия шрифт е винаги голяма. Тонове от акорда Fm₆ (f a s c d) в обръщение d f a s c отговарят на акорда Dm₅₋₇ (полуумен септакорд). Наименованието се определя от басовия тон.

F₅₊

I V IX II VI X II VI X

F₅₊ A₅₊ C₅₊ C₅₊ F₅₊ A₅₊ A₅₊ C₅₊ F₅₊

F₅₊ — увеличена квинта
 F₅₊ = A₅₊; C₅₊; D_{b5+} — всеки тон от акорда може да бъде основен.

F₅₋

F₅₋ — умалена квинта
 Акордът F₅₋ се появява обикновено и с малка септима.

F₇⁵⁺

F_7

Fm_7

F_7

Секстовият тон d от доминантсептакорда $F_7/6$ се явява чужд тон, който може да се разреши в квинтовия тон c .

F_9

Аккордът F_9 е един разширен доминантсептакорд и включва винаги малка септима.

F_9 без основен тон $\sharp Cm_6$

Fm₉

Fm₉ без основен тон $\overset{\Delta}{=} A\flat 7 j$

Тонове от акорда Fm₉ (*f a s c e s g*) без основният тон отговарят на акорда A \flat 7j. Тогава басовият тон е *a*.

F₆₉

Акордът F₆/₉ не е доминантсептакорд и затова не съдържа септима.

Fm₆₉

F₉₊

Акордовият символ F₉₊ понякога се появява също и като F₁₀₋ (вж. "Блус").

F_{9-}

E^b G^b A^o C^o C^o E^b G^b A^o

F_{9-} без основен тон може да се разглежда, в различните обръщения, като $F^{\#}dim$.

F_{11}

Ундецимата отговаря на квартата, стояща в по-долната октавова група, и трябва да се появява по възможност като горен глас.

F_{11+}

Увеличената ундецима (11+) е енхармонична на умалената квинта (5-) и трябва да се появява по възможност като горен глас.

F_{13}

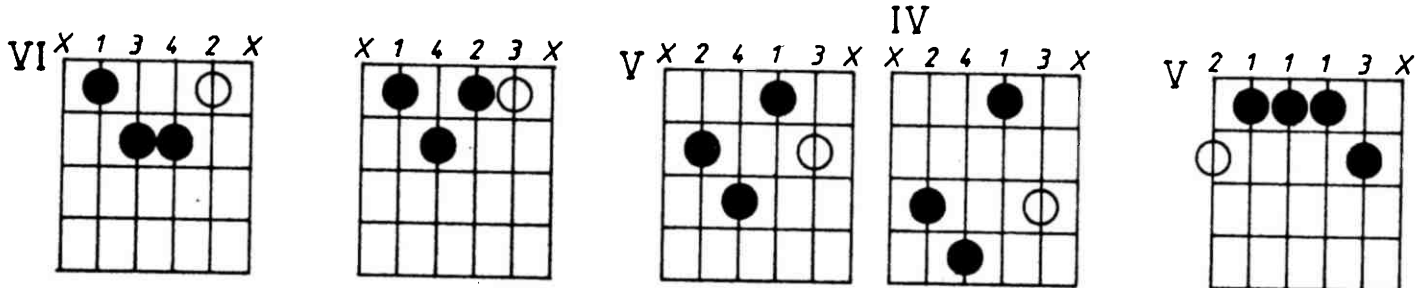
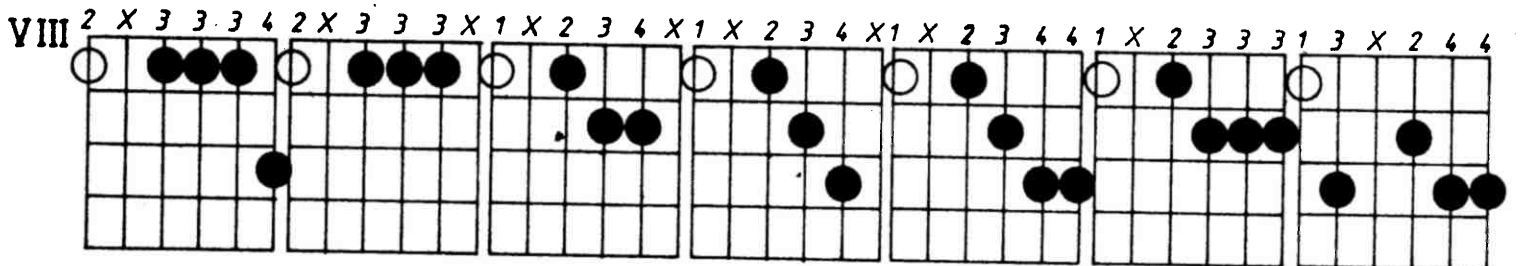
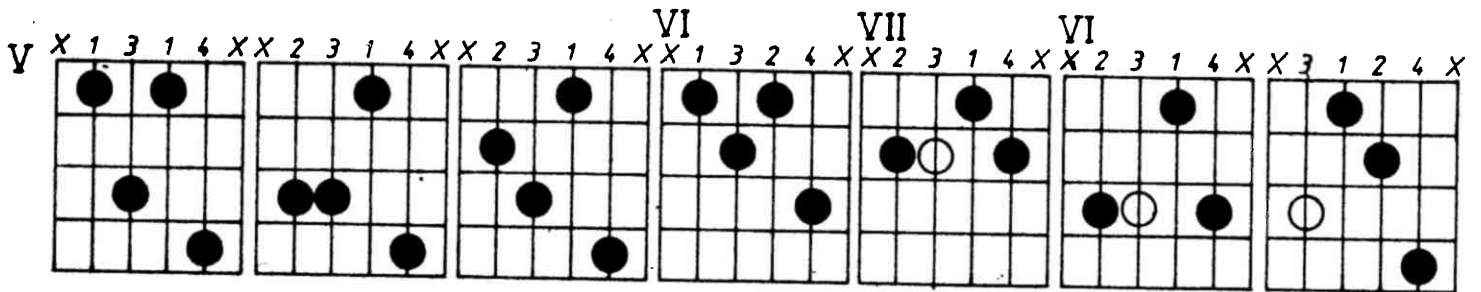
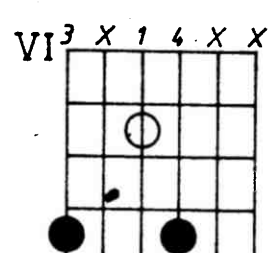
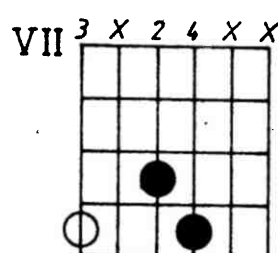
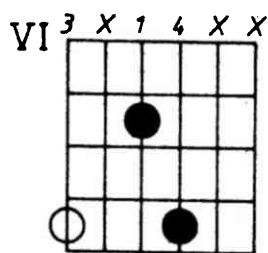
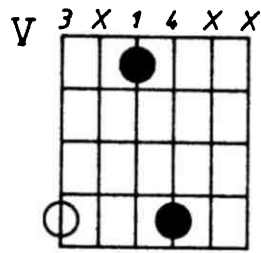
F₇
4

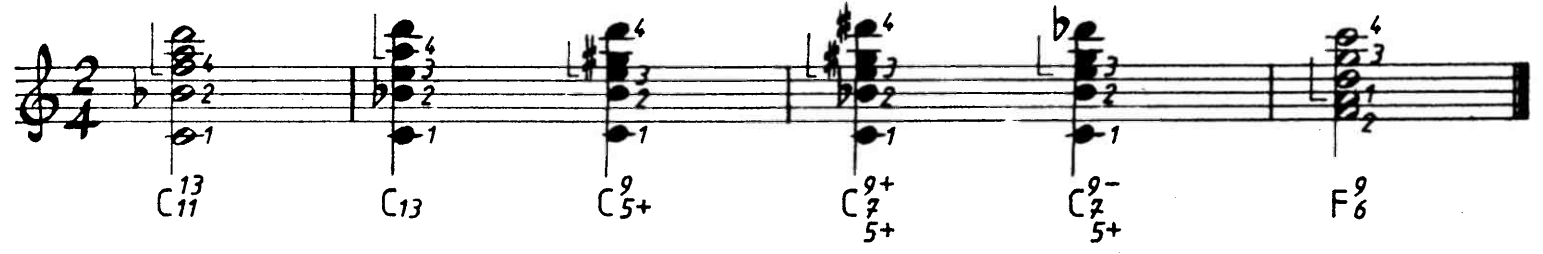
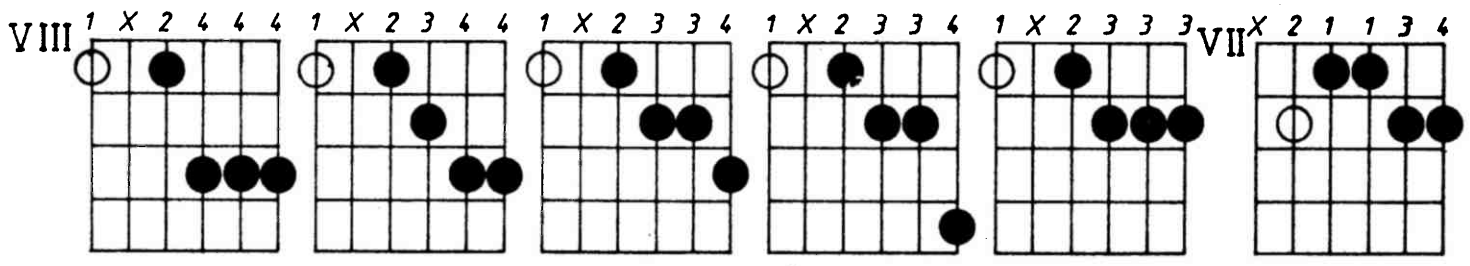
Diagram showing five guitar chord shapes labeled I, III, VI, VIII, and X, with their corresponding musical notation below. Fingerings are indicated by numbers 1-4. The musical notation shows the chords in a sequence on a staff.

Квартата в акорда F₄ (Fm₄) се явява на мястото на терцата и се разрешава обикновено в нея (голяма или малка)

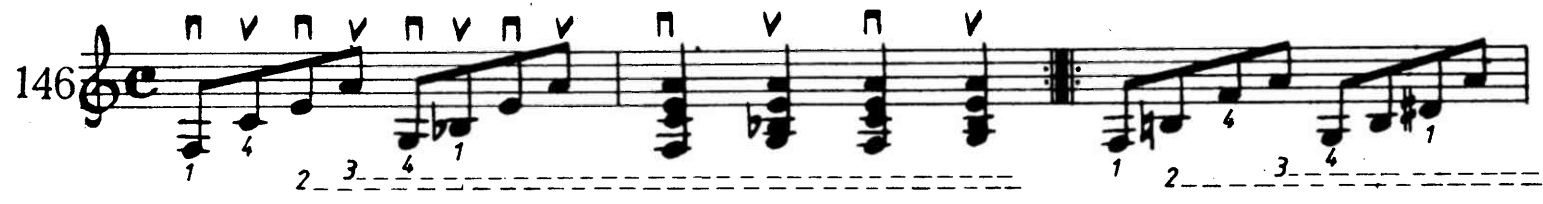
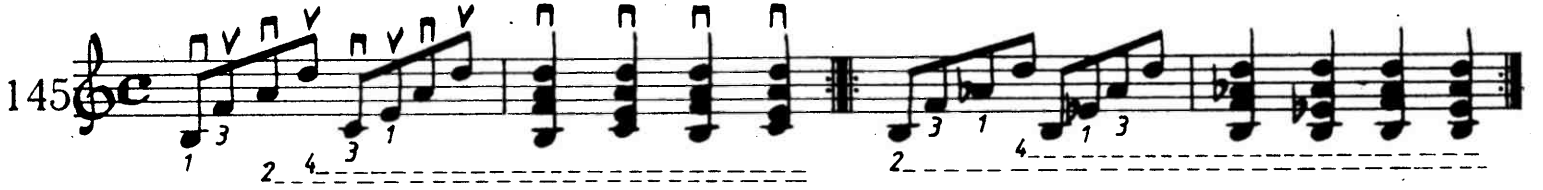
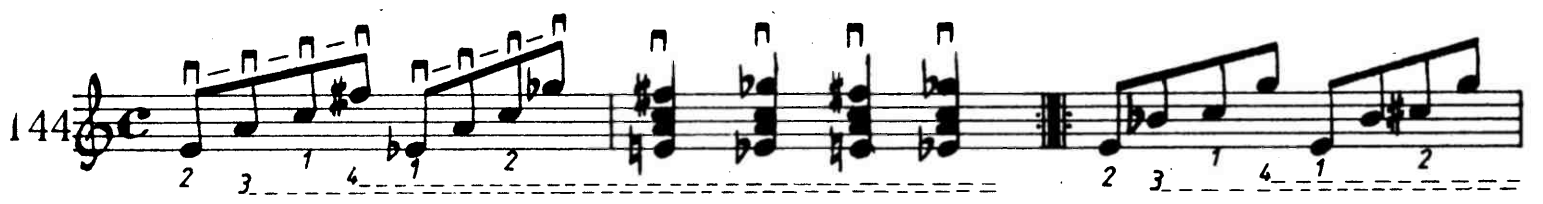
НЯКОИ ОСНОВНИ ГРИФОВИ ФОРМИ БЕЗ УПОТРЕБАТА НА ГОЛЯМО БАРЕ, ИЗПОЛЗУВАНИ В ДЖАЗА

Diagram showing three rows of guitar chord shapes (V, VIII, VII, V) and their corresponding musical notation. Each row contains four chord shapes with fingerings and musical notation for the chords: F, Fzj, Fz, F6; C, Czj, Cz, C6; and Fm, Fmzj, Fmz, Fm6.

ГРИФОВА ТЕХНИКА

147

148

149

РИТМИЧНИ УПРАЖНЕНИЯ ЗА ДЯСНАТА РЪКА

150

151 VII $\begin{matrix} \flat & \flat & \flat \\ 2 & 4 \\ 3 & 1 \end{matrix}$ Am7j Am7 VI $\begin{matrix} \flat & \flat & \flat \\ 4 \\ 1 & 2 & 3 \end{matrix}$ Dm7 Hm7-

V $\begin{matrix} \flat & \flat & \flat \\ 4 \\ 2 & 3 & 1 \end{matrix}$ G7 E7m7 C7j Am7

152 III $\begin{matrix} \flat & \flat & \flat \\ 2 & 4 \\ 1 & 2 & 3 \end{matrix}$ G7 II $\begin{matrix} \flat & \flat & \flat \\ 2 & 4 \\ 1 & 2 & 3 \end{matrix}$ C9 III $\begin{matrix} \flat & \flat & \flat \\ 2 & 4 \\ 1 & 2 & 3 \end{matrix}$ G7 II $\begin{matrix} \flat & \flat & \flat \\ 2 & 4 \\ 1 & 2 & 3 \end{matrix}$ G7

I $\begin{matrix} \flat & \flat & \flat \\ 2 & 4 \\ 1 & 2 & 3 \end{matrix}$ C7 II $\begin{matrix} \flat & \flat & \flat \\ 2 & 4 \\ 1 & 2 & 3 \end{matrix}$ C9 III $\begin{matrix} \flat & \flat & \flat \\ 2 & 4 \\ 1 & 2 & 3 \end{matrix}$ Db9 G7

153 II $\begin{matrix} \flat & \flat & \flat \\ 2 & 4 \\ 1 & 2 & 3 \end{matrix}$ Em H7 II $\begin{matrix} \flat & \flat & \flat \\ 2 & 4 \\ 1 & 2 & 3 \end{matrix}$ Em Am7

II $\begin{matrix} \flat & \flat & \flat \\ 2 & 4 \\ 1 & 2 & 3 \end{matrix}$ Em6 H7 Em H7

154 V $\begin{matrix} \flat & \flat & \flat \\ 2 & 4 \\ 1 & 2 & 3 \end{matrix}$ D9- VII $\begin{matrix} \flat & \flat & \flat \\ 2 & 4 \\ 1 & 2 & 3 \end{matrix}$ F7 G IV $\begin{matrix} \flat & \flat & \flat \\ 2 & 4 \\ 1 & 2 & 3 \end{matrix}$ D9

V $\begin{matrix} \flat & \flat & \flat \\ 2 & 4 \\ 1 & 2 & 3 \end{matrix}$ G7 II $\begin{matrix} \flat & \flat & \flat \\ 2 & 4 \\ 1 & 2 & 3 \end{matrix}$ C9 V $\begin{matrix} \flat & \flat & \flat \\ 2 & 4 \\ 1 & 2 & 3 \end{matrix}$ F7 Bb9 IV $\begin{matrix} \flat & \flat & \flat \\ 2 & 4 \\ 1 & 2 & 3 \end{matrix}$ Db9 III $\begin{matrix} \flat & \flat & \flat \\ 2 & 4 \\ 1 & 2 & 3 \end{matrix}$ Eb9 A9 D9

155 VII $\begin{matrix} \flat & \flat & \flat \\ 2 & 4 \\ 1 & 2 & 3 \end{matrix}$ Hm7 VIII $\begin{matrix} \flat & \flat & \flat \\ 2 & 4 \\ 1 & 2 & 3 \end{matrix}$ D9- X $\begin{matrix} \flat & \flat & \flat \\ 2 & 4 \\ 1 & 2 & 3 \end{matrix}$ D7j G7j

Ab9 C#m6 F#7/4 Hm7

156
 V $A5^+$ IV $D9$ I $G7$ $C9$

II $F7$ V $Bb9$ IV $Db9$ III $Eb7$ IV $A9$

157
 X $F\#m7$ $D\#m5^-$ $Cdim$ $G\#7$

VII $E5^+$ $C\#m7j$ $A7j$ $F\#m7$

158
 II $F7$ $C9$ III $C7j$ V $Dm7$

I $C11^+$ $C7$ $F7$ II $C9$ III $F7$

159
 V Dm $Dm7j$ $Dm7$ IV $Dm6$

III Gm $Gm7j$ $Gm7$ II $A7$ I Dm

160
 VI $Bb7$ V $Bb9$ III $C7j$ $Dm7$

III $G5^+$ II $Eb6$ $F9$ V $Bb9$

161

162

163

164

ETЮД

Chords and markings in measures 161-164:

- Measure 161: Gm, D7, Gm, Cm, G7, Eb, A7, D7, Gm.
- Measure 162: Eb9, Bb7, H9, Bb9, Eb7, B9, Cz, D7, G5+, Eb.
- Measure 163: Cm7, Ab7, Fm7, Dm7-, Fdim, G7, Eb7, Cm9.
- Measure 164: C9, F7, C7, C13, F9, F#dim, C9, B7, D7, Ab7, G9-, Gb7, Ab7, G7, H7, C9, Bb7, G7, Ab7, G7, C7, G7, C13.

ЗАЩОТО ТЕ ОБИЧАМ

165

Умерено

IX

First system of the musical score, measures 1-3. It consists of three staves: I (Melody), II (Piano accompaniment), and Bass. The key signature has two sharps (F# and C#), and the time signature is common time (C). Measure 1 contains a whole note chord A in the bass and piano accompaniment. Measure 2 contains a triplet of eighth notes in the melody and piano accompaniment, with a fermata over the final note. Measure 3 contains a quarter note in the melody and piano accompaniment, with a fermata over the final note. Chord markings A, 5+, 6, and 5+ are present under the piano accompaniment in measures 1 and 3.

Second system of the musical score, measures 4-6. It consists of three staves: I (Melody), II (Piano accompaniment), and Bass. The key signature has two sharps (F# and C#), and the time signature is common time (C). Measure 4 contains a quarter note in the melody and piano accompaniment, with a fermata over the final note. Measure 5 contains a quarter note in the melody and piano accompaniment, with a fermata over the final note. Measure 6 contains a quarter note in the melody and piano accompaniment, with a fermata over the final note. Chord markings A, 5+, 6, and 5+ are present under the piano accompaniment in measures 4 and 6. The word *simile* is written above the piano accompaniment in measure 4. Chord markings A, 7, 6, and E7 are present under the piano accompaniment in measure 6.

Third system of the musical score, measures 7-9. It consists of three staves: I (Melody), II (Piano accompaniment), and Bass. The key signature has two sharps (F# and C#), and the time signature is common time (C). Measure 7 contains a quarter note in the melody and piano accompaniment, with a fermata over the final note. Measure 8 contains a quarter note in the melody and piano accompaniment, with a fermata over the final note. Measure 9 contains a quarter note in the melody and piano accompaniment, with a fermata over the final note. Chord markings E7 and E are present under the piano accompaniment in measures 7 and 8.

Fourth system of the musical score, measures 10-12. It consists of three staves: I (Melody), II (Piano accompaniment), and Bass. The key signature has two sharps (F# and C#), and the time signature is common time (C). Measure 10 contains a quarter note in the melody and piano accompaniment, with a fermata over the final note. Measure 11 contains a quarter note in the melody and piano accompaniment, with a fermata over the final note. Measure 12 contains a quarter note in the melody and piano accompaniment, with a fermata over the final note. Chord markings E7, E, Hm7, E9, 5, and A are present under the piano accompaniment in measures 10, 11, and 12. Chord markings 5+, 6, and 5+ are present under the piano accompaniment in measure 12.

First system of musical notation (measures 1-3). The key signature is two sharps (F# and C#). The notation includes a treble clef with a melodic line, a middle staff with a guitar-style accompaniment, and a bass clef with a bass line. Chord labels 'A' and 'A6' are present in the bass staff.

Second system of musical notation (measures 4-6). The notation includes a treble clef with a melodic line, a middle staff with a guitar-style accompaniment, and a bass clef with a bass line. Chord labels 'Hm7', '6 5', 'E7', and 'E7' are present in the bass staff.

Third system of musical notation (measures 7-9). The notation includes a treble clef with a melodic line, a middle staff with a guitar-style accompaniment, and a bass clef with a bass line. Chord labels 'E7', 'E', 'E9', 'E', 'E', and 'E7' are present in the bass staff.

Fourth system of musical notation (measures 10-12), including first and second endings. The notation includes a treble clef with a melodic line, a middle staff with a guitar-style accompaniment, and a bass clef with a bass line. Chord labels 'A', '5+ 6', '5+', 'A', '5+ 6', '5+', 'A', '5+', and 'A6' are present in the bass staff.

ОБЛАЦИ || NUAGES

Д. Райнхард

166 Slowly (♩ = 120)

III II I

Bass

V 1 2 3 4 5 6 7 8

D^b₉ C₉- F₇ / G_m6 D^b₉₊

IV V 1 2 3 4 5 6 7 8

F A₇ / G_m6 A₇ D_m / D_m7 D_m7

III II III V 1 2 3 4 5 6 7 8

D_m6 / G₉ / G₇ G_{dim} G₇ C₇ D^b₉ D₇ C_m7

VIII V 1 2 3 4 5 6 7 8

C⁷₊ D^b₉ C₉- F₇ / G_m6 D^b₉₊

©

V III II I X 1 2 3 4 5 6 7 8

F D^b₉ / B^b_m6 C₉ F⁷₊ B^b₁₃

① D 4/4

Chords: B^b7, B^bm6, Cm6, Hm6, B^bm6, C6, Cdim, F6, D^b9

Figured bass: VII, VI, V

Chords: C9-, F6, F6, Fzj

Figured bass: I, V, I, III

Tempo/Performance: D. S. al \oplus - \oplus

167 Slowly ДИМ || SMOKE GETS IN YUNS EYES Дж. Кърн
I вариант

Chords: C, Czj, Co, Dm7, G⁷, G7, C, C5+, C

II вариант

Chords: F, Fdim, Czj, Amz, Am, Dm7, G7, Czj, C#o

1.

Chords: Dm7, G7, G7, C, F, Fm, C

2.

Chords: A^b, A^bzj, B^bm7, B^bm7, E7

3

З а б е л е ж к а: Пиесата е дадена в два варианта на изпълнение — едногласна мелодия и с акорди. Акомпаниментът е свободен по съответната хармония.

УКРАШЕНИЯ (МЕЛИЗМЪ)

Къс и дълъг форшлаг

Късият форшлаг представлява краткотраен тон, който се изпълнява пред главния.

пише се:

изпълнява се:

Късият форшлаг се бележи с дребна осмина нота с пресечено под наклон байраче, написано нагоре и се свързва с главната нота чрез легато.

Ако заедно с украсявания тон трябва да се изсвири и друг, по-нисък, то той и форшлагът се изпълняват едновременно, след което следва украсяваният тон. По същия начин се изпълнява и форшлаг пред акорд.

пише се:

изпълнява се:

Дългият форшлаг се състои от тон, който се изпълнява за сметка на трайността на идващия след него главен тон. Бележи се най-често с малка четвъртина нота, непресечена, с черта нагоре. Трайността на дългия форшлаг зависи от трайността на главния тон — поставен пред двуделна нотна стойност, дългият форшлаг отнема половината от стойността ѝ, а пред триделна нотна стойност — две трети.

Двоен форшлаг и шлайфер

Двойният форшлаг и шлайферът са украшения, съставени от два и повече краткотрайни тона, които се изпълняват пред главния тон за сметка на неговата трайност или на трайността на предшествувания го. Бележат се с малки шестнайсетини ноти, свързани с украсявания тон чрез легато.

	Двоен форшлаг:	Шлайфер:
пише се:		
изпълнява се:		

168 Свободно

Народна песен

II

Нахшлаг

Нахшлагът е украшение, съставено от един или повече краткотрайни тона, които се изпълняват след главния тон и за сметка на неговата трайност.

више се:

изпълнява се:

Трилер (tr)

Трилерът представлява многократно редуване на главния тон с горния съседен с продължителност, съответствуваща на стойността на главния тон.

више се:

изпълнява се:

Народна песен

169

Свободно

Ритмично

Свободно

Мордент (m)

Непресечен мордент се нарича украшението, съставено от бързата смяна на главния тон със съседния по-висок.

више се:

изпълнява се:

По същия начин се изпълнява и двойният мордент (mw), при който редуването с горния съседен тон е двукратно и завършва на основния тон.

Пресечен мордент (mw) се нарича украшението, съставено от бързата еднократна смяна на главния тон със съседния по-нисък. Трайността му е също за сметка на главния тон.

ише се:

изпълнява се:

Групето (es)

Групето се нарича украшението, съставено от три или четири краткотрайни тона, които се изпълняват преди главния тон и за сметка на неговата трайност. Групето, съставено от три тона, започва със съседния по-висок тон.

ише се:

изпълнява се:

Групето, съставено от четири тона, започва с главния тон.

ише се:

изпълнява се:

Срещат се и комбинирани украшения, които се състоят от две или три непосредствено следващи украшения. Те се изпълняват за сметка на главния тон.

ише се:

изпълнява се:

The musical score is written in G major (one sharp) and 4/4 time. It is marked 'Сдържано' (Moderato). The piece consists of five systems of two staves each. The melody is in the treble clef, and the accompaniment is in the bass clef. The key signature has one sharp (F#). The piece features various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and rests. Chord symbols (G, D, Dz, C) are placed below the bass staff. Fingerings (1-4) and accents (s) are indicated above the notes. The piece concludes with a double bar line.

ТРЕМОЛО

Тремоло (tremolo - ит.) бързо многократно повторение на един, два и повече тона. При свирене с перо тремоло се получава с бързо редуване на ударите (II, V) с дясната ръка в двете посоки. В активно движение е само китката, която не бива да се криви. Много важно е движението на ръката да е успоредно на струните, като отклонението на перото от струните трябва да е минимално. За да се получи равномерно, бързо и чисто тремоло, не бива да има мускулно стягане или "замахване" на дясната ръка. По описания начин може да се свири тремоло на всичките струни едновременно или на част от тях.

ЕТЮД

Живо

171

Варианти. 1. $\Pi V \Pi V$ 2. $V \Pi V \Pi$

ФЛАЖОЛЕТИ

Флажолети (flageolet - фр.) - тонове, получени при засягане аликвотните сечения на струните.

При свиренето на китара се използват и двата вида флажолети - естествени (натурални) и изкуствени.

1. Натурални флажолети има на:

XII позиция (прагче) - чиста октава на празната струна;

IX позиция (прагче) - двойна октава на голямата терца;

VII позиция (прагче) - чиста квинта на октава;

V позиция (прагче) - чиста двойна октава на празната струна;

IV позиция (прагче) - двойна октава на голямата терца.

Натуралните флажолети се изпълняват, като с меката част на един от пръстите (най-често третият) на лявата ръка се допира струната върху металната преграда и се нанася удар с перото или дърпане с пръстите (*m, a*) на дясната ръка. В момента на звукоизвличането се отстранява енергично пръстът на лявата ръка, при което се получава флажолетен тон. Не бива да има натиск върху струната. Допирът на пръстите на лявата ръка до струната да е съвсем лек. Когато трябва да се изпълняват няколко флажолета на една позиция, начинът е същият както при единичния флажолет с тази разлика, че пръстът на лявата ръка допира с меката си част повече струни.

Натуралните флажолети на II, III позиция са много чувствителни и се използват рядко.

2. Изкуствени флажолети:

Перото се държи с безимения пръст и палеца, а показалецът допира съвсем леко струната с възглавничката си. Прилага се и класическият начин на изпълнение с пръсти. Трудностите за преодоляване при изкуствените флажолети се състоят в това, че образуването на трептящите възли (аликвотните сечения) трябва да се реализира и координира едновременно с удара на дясната ръка и натискането с лявата. И малката несъгласуваност прекъсва трептенията и флажолетният тон не звучи добре.

172

V VII XII V VII XII V VII XII V VII XII V VII XII

173

XII XIII XIV XV XVI и т. н.

Allegretto ЕТЮД М. Каркаси

174

XII VII XII V XII VII XII VII XII

VII XII V XII VII XII VII XII VII XII VII

XII VII XII VII XII VII XII V V XII XII

VII XII VII XII V VII XII VII XII XII V VII XII

VII XII V VII XII VII XII V VII V VII XII D. C. al XII

ПЪТ КЪМ КЪЩИ

175 Бързичко

3ass.

Chords: Dm, Edim

Chords: A7, Dm, Dm, Edim, A7, Dm

(B)

Chords: Dm, Edim, A7, Dm, Dm, C

Chords: Bb, A7, Dm

Chords: C, Bb, A7, Dm

Swing tempo

16 r. Solo ad libitum

D. C. al $\oplus - \oplus$

(C)

Chords: Dm, A7, Bb, A7, Dm

ДЕЛИКАДО || DELICADO

В. Алчевго

Moderato

176

VI 4
I
II
III
IV
III
IV
III
IV
I
III
VI

G^b
A^b
E^b₇
E^b₇
A^b₆
C₇
F^m₆
E₆
D^b_m
D^b_m
E^b₇

1. 2. 3. 4. 2. 4. 3. 1. 3. 1. 3. 1. 4. 2. 1. 4. 2. 4.

2. 4 1

⊕

(B) VI₁

E^b₇ A^b₆ A^bm

A^bm D^bm

D^bm E^b₇

VI₁ IX b⁷

E^b₇ A^bm A^b₇

(2)

VIII

A^b₇ D^bm E^b₇

(2) (4) (3)

VIII

E^b₇ A^bm B^b₇

(3) (5) (4)

З а б е л е ж к а: Пиесата умишлено е дадена в *As dur* — тоналност, удобна за изпълнение с "Биг Бенд" формация. Предполага се, че на този стадий на обучение учащият се ще се справи с четенето на повече арматурни знаци. Пиесата може да се транспонира.

ИЗКУСТВОТО ДА СЕ УПОТРЕБЯВАТ ЕФЕКТИТЕ ПРИ ЕЛЕКТРИЧЕСКАТА КИТАРА

При свирене електрическа китара звуковете нюанси се постигат благодарение на комбинации от адаптерите и използване на многобройни допълнителни електронни уреди. Важно е също от кое място адаптерите отнемат трептенията на струните. Плътно до долното мостче тонът е ясен, остър, а колкото по-далеч (по посока на грифа) е монтиран адаптерът, толкова по-мек и пътен става тонът. Разбира се, добър тон се получава само от качествен усилвател. Усвършенствани са и продължават да се усвършенстват многобройни ефекти с цел удължаване на тона (Sustain), изменението му (Distortion, Fuzz, Overdrive, Phaser, Flanger, Wow — Wow), за октавиране (Octave divider) или за задържане на тона (Delay) и т.н. Тяхната употреба обаче трябва да става пестеливо. Да се спазва правилото: Прекомерният ефект е дефект! Изборът трябва да се прави от критерия на артистичния вкус и вида на музикалния стил. При двестината силна конкуренция, професионалният изпълнител може да се наложи само ако работи всекидневно над своето техническо усвършенстване и взема под внимание развитието на електронната техника.

З а б е л е ж к а: След като учащият се сигурно е овладял всички технически особености, показани в I и II част, той трябва да обърне особено внимание на акордово-ритмичния акомпанжимент в показания материал досега. Пълнота на звука, точност при свирене на акордите, а така също и умение за транспониране в други тоналности се постига със самостоятелна творческа работа и дългогодишен опит, за което школата предлага една солидна база.

Ш РАЗДЕЛ

СТИЛИСТИКА

За да постигне професионализъм при музицирането, изпълнителят трябва добре да познава и владее артикулационната основа и различията в отделните стилове. Понеже традиционното нотирание не може да представи свършено стилистичните тънкости и за да не се получи сложно нотно изписване, някои особени означения вече са се утвърдили в практиката.

 — издържани в цялата им стойност ноти, без акцент (*tenuto*).

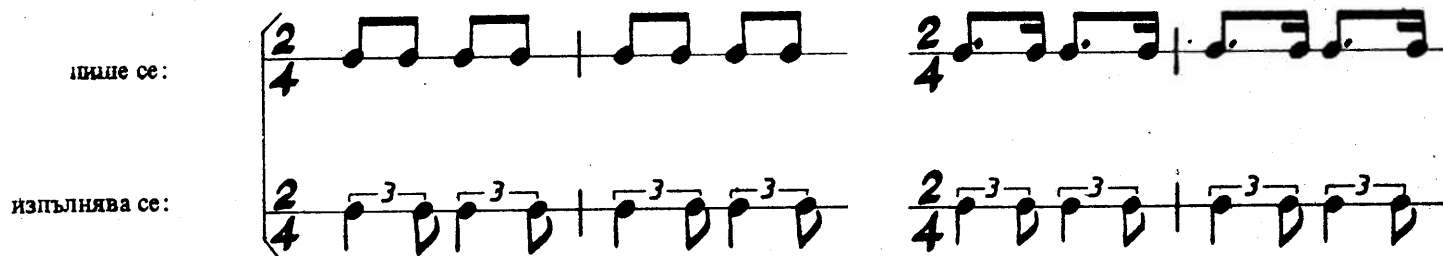
 — кратко изпълнени нотни стойности, без акцент (*staccato*).

В съвременната популярна музика се наложиха, независимо от индивидуалните си особености, два съществени вида интерпретация, които се записват като "Beat" (бийт) и "Swing" (суинг).

При бийт изпълнението* на осмини ноти или осмини с точка и шестнайсетини отговаря на нотиранието.

Типично според суинг интерпретирането** е чувството на деление върху триолов базис при една поредица от осмини или осмини с точка и шестнайсетини.

Това се отнася също за синкопи и различни свързвания на осмини и четвъртини ноти. Шестнайсетините ноти, както при бийт, а още повече и при суинг не се изменят.

Убедителната стилистична интерпретация живее от точното възпроизвеждане на къси и дълги нотни стойности. Тук важна роля играе техниката на заглушаване, особено при кратките нотни стойности, чрез отслабване натиска на свирещия пръст (без да се отделя от струната). Сигурното чувство за интерпретация при "бийт" се постига чрез продължително слушане, сравняване и изпробване.

* Метрумът протича симетрично, с подчертано акцентирани отношения на определени времена в един такт. (Wick, Ziegenficker, Rock Pop Jazz Folk, VEB Deutscher Verlag für Musik, Leipzig).

** Особен тип метроритмична пулсация, основаваща се на непрекъснати отклонения от основния ритъм. Създава усещане за вътрешна енергия на изпълнението, благодарение на ритмичните "конфликти", особено около силните времена в такта, за специфично състояние на "неустойчиво равновесие" и т.нар. "ефект на люлеене". (Оукли Д, Дяволската музика, ДИ "Музика", 1987.).

177

Beat (♩=♩)

ХЕЙ, ТОМ

Am G Am

C Am G

F#m Ez Am C

Am C Am C

Am C Ez Am Am6

Пиесата да се свири на I и II позиция. Да се транспонира в други тоналности.

Swing (♩/♩ = ♩³)

Am6 F7

E7 Am6

Az Dm6

Ez

A A

D7

Ez A

Am6

F7 Ez

Am6

Етюдът да се упражнява на I и V позиция.

179

Swing (4 т. - 6 сек.)

Музыка и аранжирмент Т. Буже

IV // IV

Музыка и аранжирмент Т. Буже

2 3 4 1-1

(A) VII V VI V VI

A Adim E7 F7 E7 E9

V III VII VI VII

A G F#7 F#9 Hz E9

2. 4 (B) V IV VI

H7 E13 A6 B7j C9- F Adim

VII IV VII VI

Gm6 C9 Azj H9- E Hm7 Eo E7

(C) A Adim E7 F7 E7 E9

A G F#7 F#9 A

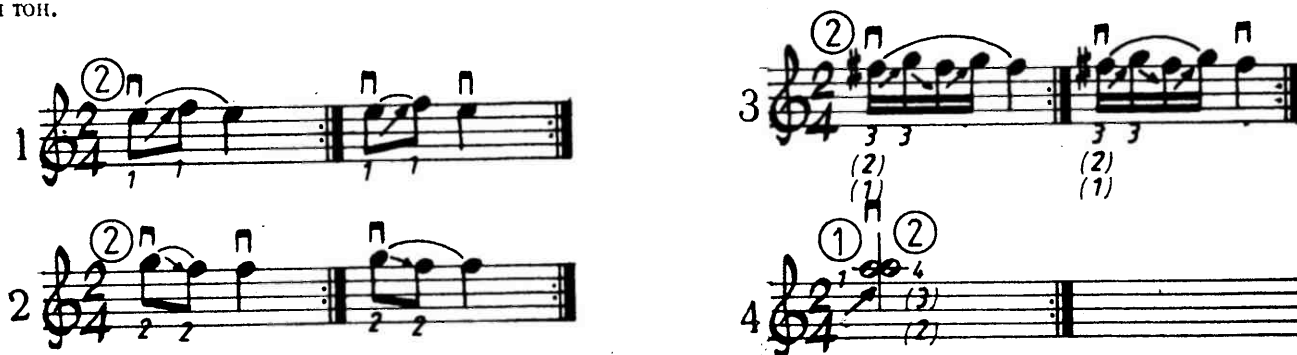
VII VI V XI

H9 E13 H9 E13 A A6

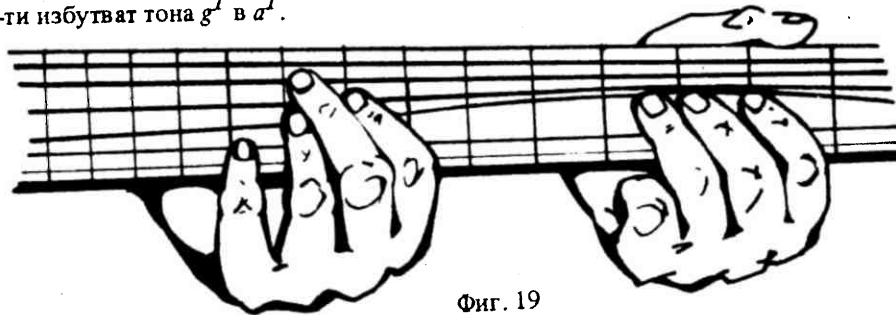
Da S. Solo 16 т. ad lib. al

ДЪРТИ ГЛИСАНДО (DIRTY GLISSANDO) (Издърпване на тонове)

Една важна особеност при свиренето на китара е "издърпването" на вече натиснат тон чрез избутване на струната със свирещия пръст встрани, напречно на грифа. Това звучене е взаймствано от вокалната практика на блус-певците и блус-китаристите и се реализира особено ефектно при електрическата китара с тънки струни. Издърпването (избутването) на струните може да става с всички пръсти на лявата ръка. Ако нотираният тон трябва да се отклони на повече от половин тон, това се реализира обикновено с помощта и на пръстите, лежащи зад свирещия. При нотирането "дърти глисандото" се отбелязва със стрелка, показваща желанния тон.

- 1 След удара на перото звучи e^1 . Първи пръст избутва (издърпва) струната, докато прозвучи f^1 , в определеното времетраене.
- 2 Втори пръст избутва (издърпва) слухово незабележимо един натиснат тон f^1 (може и с помощта на 1-ви пръст) в тон g^1 и след удара на перото в определеното времетраене се връща обратно.
- 3 Първи, втори и трети пръст лежат на струната и я избутват встрани, а след удара на перото, в определеното времетраене, я отпускат към желанния тон.
- 4 Два тона с еднаква височина се изпълняват върху две съседни струни, като 1-ви пръст натиска както обикновено, а 4-ти пръст с помощта на 2-ри и 3-ти избутват тона g^1 в a^1 .

Фиг. 19

Подобен ефект може да се получи и с вибратор.

"Издърпването" на тоновете може да се прави и на повече струни едновременно по вече описания начин.

Swing

ЕТЮД

180

F7 Bb
 Bb6 Cm7 F7 Bb6 Bbdim
 Cm7 F7 Bb6 Bb7 Eb6 Ebm6 Bb6 Bb7
 Eb6 Ebm6 Bb6 F7 Bb6 F7 Bb Ho Co C#o
 Bb F9+ Bb Eb9 Bb
 Eb9 Bb
 F7 Eb7 Bb Eb Eo F7 Bb H Bb 1

САМБА ЗА ТЕБ || SAMBA PA TI

181 VII Solo (A) К. Сантана

G Hm Em
 Bass

Am G Hm Em Am

D Am D Am

First system of musical notation, measures 1-4. The key signature is one sharp (F#). The first staff is the treble clef, and the second is the bass clef. Chords are indicated below the bass staff: Hm (measures 1-2), Am (measure 2), and D (measures 3-4). Measure 1 has a 4-finger fingering above the treble staff. Measure 4 has a first ending bracket labeled '1.'.

Second system of musical notation, measures 5-8. The key signature is one sharp (F#). The first staff is the treble clef, and the second is the bass clef. Chords are indicated below the bass staff: G (measure 5), Hm (measure 6), and Am (measures 7-8). Measure 5 has a circled 'B' above the treble staff. Measure 6 has a 1-finger fingering above the treble staff. Measure 7 has a 4-finger fingering above the treble staff. Measure 8 has 1, 4, 2, 1 fingerings above the treble staff.

Third system of musical notation, measures 9-12. The key signature is one sharp (F#). The first staff is the treble clef, and the second is the bass clef. Chords are indicated below the bass staff: D (measure 9), G (measure 10), Hm (measure 11), and Am (measure 12). Measure 10 has a 1-finger fingering above the treble staff. Measure 11 has a 4-finger fingering above the treble staff.

Fourth system of musical notation, measures 13-16. The key signature is one sharp (F#). The first staff is the treble clef, and the second is the bass clef. Chords are indicated below the bass staff: D (measure 13), G (measure 14), and Am (measures 15-16). Measure 14 has a circled 'C' above the treble staff. Measure 15 has a 3-finger fingering above the treble staff. Measure 16 has a 1-finger fingering above the treble staff.

Fifth system of musical notation, measures 17-20. The key signature is one sharp (F#). The first staff is the treble clef, and the second is the bass clef. Chords are indicated below the bass staff: G (measure 17), Am (measure 18), G (measure 19), and Am (measure 20). Measure 17 has a 3-finger fingering above the treble staff. Measure 19 has a 3-finger fingering above the treble staff.

Solo ad libitum improvisation

Sixth system of musical notation, measures 21-24. The key signature is one sharp (F#). The first staff is the treble clef, and the second is the bass clef. Chords are indicated below the bass staff: G (measure 21), Am (measure 22), G (measure 23), and Am (measure 24). Measure 21 has a 3-finger fingering above the treble staff. Measure 23 has a 3-finger fingering above the treble staff.

БЛУС (BLUES)

По начало блусът е форма на певческа интерпретация на североамериканските негри, която по-късно става инструментална. Това са обикновено тъжни песни с религиозен характер, но с развитието и модернизиранието на блуса, настроението бива различно.

Блусът има много варианти, като един от първите е "Country-Blues" в началото на XX век. Разбира се и преди това е имало различни видове, които са останали неизвестни.

Началният "Folk-Blues" (американски фолклорен блус) има медитативен характер. Мелодията отразява афро-американския фолклор. Отличителна черта е използването на "Blue-Notes" (понижена III, V и VII степен на мажорния лад). Друга отличителна черта на "Folk-Blues" е акомпаниментът, изпълняван в началото само от един музикален инструмент, най-често банджо, китара или пиано. Впоследствие се прибягва до различни комбинации – пиано и китара, пиано и бас и т.н. Много често акомпаниращите инструменти са изпълнявали така наречения "отговор" на мелодията. Постепенно китарата, налагайки се и като импровизиращ инструмент, започва да играе нова роля при блус музицирането.

Блус мелодията използва често пентатоника и обикновено са нотирани в $\frac{4}{4}$ размер. Употребяват се разнообразни синкопи, ритмични фигури и типични акценти, характерни за фразата.

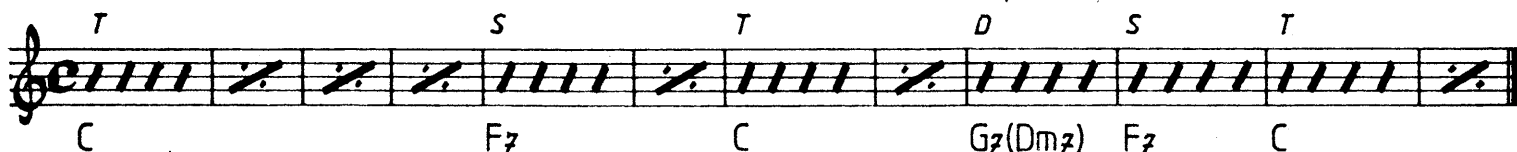
Ленърд Фелдър казва: "Обикновено, който притежава чувство за блус, притежава и чувство за джаз*." С други думи, блус-интерпретирането е в основата на джаза, немислим без импровизацията. Ненаправно блус-певецът Ти-Боун Уокър казва: "Като основа съществува един единствен блус. Това е 12 тактовата хармонична схема. Написваш само нови думи, към тях импровизираш малко по-различно и имаш нов блус**".

Трябва да се отбележи, че има и други блус-схеми, като например 16-тактовите.

Няма да се спираме на различните разновидности и стилистични периоди, но би следвало да изтъкнем многостранната роля на китарата. На нея се поверяват не само акомпаниращи, но и мелодични функции. Използуването на блу ноутс, глосанди, различни форми на "издърпване" тонове, ритмични и хармонични фигури внася колорит и разнообразие, изразено най-ярко в модерния "Swing-Blues".

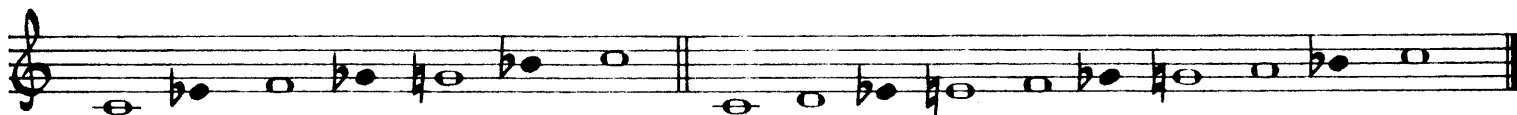
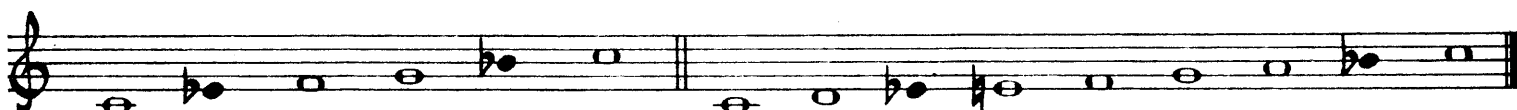
Елементарната (основна) блус-схема има три фрази:

1. 4 такта тоника (Statement = изказване)
2. 4 такта = 2 субдоминанта, 2 тоника (Response = отговор)
3. 4 такта каденца = D, S, T (потвърждение)

В практиката се употребяват и много разновидности и варианти, някои от които са показани в блусови схеми.

БЛУСОВИ ЛАДОВЕ

* Das neue Jazzbuch, Frankfurt am Main, 1954.

** Jazz - Analysen und Aspekte, VEB Lied der Zeit - Musikverlag, Berlin 1966.

I III

VI

X

V III

1. I 2.

Варианты: 1. пппп 2. вппп

а) б) в)

БЛУСОВИ СХЕМИ

182

F B^b F B^b F C F

F B^b F B^b F C B^b F

F B^b F B^b F Gm⁷ C⁷ F

F B^b F B^b F D⁷ G⁷ C⁷ F

F⁷ B^{b7} F⁷ C^{b7} B^{b7} Hd^{im} F⁷ D^{b7} C⁷ H⁷ B^{b7} F

F B^b F C⁷ F⁷ B^b F C F D⁷ G⁷ C F B^b F и т. н.

183

Fm B^bm Fm C Fm

Fm B^bm₁₁ Fm B^bm Fm C⁷ B^b₉ B^bm Fm

Fm B^bm Fm B^bm Fm C⁶ C⁷ B^b₉ B^bm₁₁ Fm

Fm B^bm Fm B^bm Fm C⁷ B^bm₁₁ Fm и т. н.

БЛУС ЗА ТЕБ

184 Умерено бавно

Buss

E^b B^b

E^b B^b

V F E^b

B \flat *ad libitum*

VI

VI

V

VI

V

First system of musical notation, consisting of a treble and bass staff. It includes various rhythmic patterns, fingerings (e.g., 3, 1, 2, 1, 3, 2, 4, 2), and a 'V' marking above a note.

Second system of musical notation, continuing the piece with similar rhythmic and melodic lines. It features triplets and other complex rhythmic figures.

D. S. al ⊕ - ⊕ ⊕

Third system of musical notation, including a key signature change (indicated by a flat sign) and chord symbols: B^b, A^b, A, and B^b₇. The notation includes both melodic lines and harmonic accompaniment.

185 III БЛУС В СОЛ || G BLUES. Джо Пас Херб Елис

First system of the 'G Blues' section, consisting of two staves. It includes chord symbols G₇, C₇, and G₇, along with various rhythmic patterns and fingerings.

Second system of the 'G Blues' section, featuring more complex rhythmic patterns and fingerings. Chord symbols include C₇, G₇, and E₇⁹⁻.

Third system of the 'G Blues' section, with various chord symbols (Am₇, D₇, G₇, D₇) and rhythmic figures. It includes a circled '3' indicating a triplet.

Fourth system of the 'G Blues' section, primarily consisting of chord voicings and harmonic accompaniment. It includes various chord symbols and rhythmic patterns.

First system of musical notation, consisting of two staves. The upper staff contains a melodic line with various intervals and accidentals. The lower staff contains a bass line with several triplet markings (indicated by a '3' over the notes).

Second system of musical notation, consisting of two staves. The upper staff continues the melodic line. The lower staff continues the bass line with various rhythmic patterns.

Third system of musical notation, consisting of two staves. The upper staff features a melodic line with a triplet marking. The lower staff continues the bass line.

Fourth system of musical notation, consisting of two staves. The upper staff has a melodic line with a fermata over the final note. The lower staff continues the bass line.

Fifth system of musical notation, consisting of two staves. The upper staff has a melodic line with a fermata. The lower staff continues the bass line with a triplet marking.

Sixth system of musical notation, consisting of two staves. The upper staff has a melodic line with a fermata. The lower staff continues the bass line.

Seventh system of musical notation, consisting of two staves. The upper staff has a melodic line with a fermata. The lower staff continues the bass line.

З а б е л е ж к а : Дуетът на световноизвестните китаристи Джо Пас и Херб Елис нагледно показва как една тема може да бъде развита върху дадена хармония.

Д

186

Philly sound

РАЗОЧАРОВАНИЕ

(A) Solo Git.

IX

8

simile

VI

2

V

3 4 1

1 4 3 1 3 1 3 3 4

H₁₁ C₁₁ G₅⁹+ G₅⁹+

3 4

(B) Solo ad libitum: D.C. al ⊕-⊕

C₅⁹+ F F₅¹¹+ F C₅⁹+ F G₇G₉+

H₁₁ B^bm F C₄⁷

F C₄⁷ decresc. F

СМЕХМИ НА УПОТРЕБЯВАНИТЕ ТАНЦОВИ РИТМИ

Краткото съдържание на примерите показва най-важните стандартни, турнирни и модерни танци. Стандартните и турнирни танци са показани в два варианта – когато китарата акомпанира сама и когато има и бас.

FOXTROT / ФОКСТРОТ

8 т. = 9–10 сек.

SHUFFLE-FOXTROT / ШАФЕЛ ФОКСТРОТ

4 т. = 6–7 сек.

4 т. = 6 сек.

Същия ритъм и при Буги-вуги

4 т. = 9 сек.

4 т. = 9 сек.

Слов фокстрот (Slow-Foxtrot) 4 т. = 8 сек.
 Медум фокстрот (Medium-Foxtrot) 4 т. = 6 сек.
 Суинг фокстрот (Swing-Foxtrot) 4 т. = 4–5 сек.

WALTZ / ВАЛС

8 т. = 15–16 сек.

8 т. = 8 сек.

SWING-WALTZ / СУИНГ ВАЛС

8 т. = 7 сек.

8 т. = 14–15 сек.

TANGO / ТАНГО

8 т. = 14 сек.

ARGENTINISCHER TANGO / АРЖЕНТИНСКО ТАНГО

4 т. = 7 сек.

TANGO HABANERA / ТАНГО ХАБАНЕРА

8 т. = 8 сек.

PASO DOBLE / ПАСО ДОБЛЕ

RUMBA / РУМБА

8 т. = 14–15 сек.

4 т. = 7 сек.

BEGUINE / БЕГИН

4 т. = 8 сек.

BOLERO / БОЛЕРО

8 т. = 15–16 сек.

8 т. = 15–16 сек.

MAMBO / МАМБО

ЧА-ЧА-ЧА / ЧА-ЧА-ЧА

8 т. = 14-15 сек.

SAMBA / САМБА

8 т. = 8 сек.

BOSSA NOVA / БОСА НОВА

4 т. = 5-6 сек.

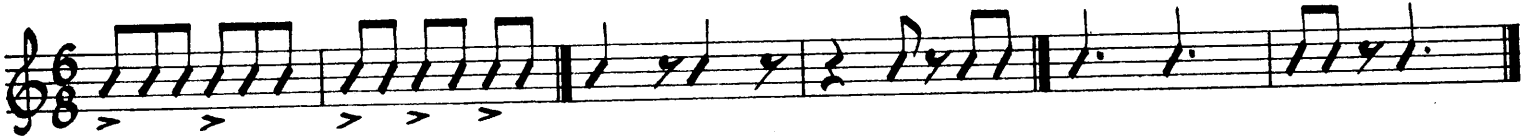
8 т. = 10–12 сек.

CALYPSO / КАЛИПСО

8 т. = 10 сек.

NAÏGO / НАНИГО

8 т. = 8–10 сек.

PACHANGA / ПАЧАНГА

4 т. = 6–7 сек.

RASPA / РАСПА

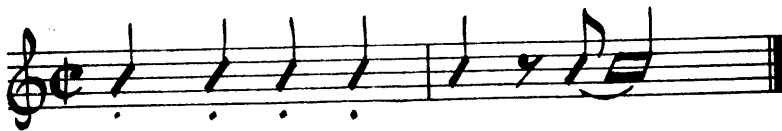
8 т. = 8 сек.

BOSTELLA / БОСТЕЛА

8 т. = 8 сек.

CHARLESTON / ЧАРЛІСТОН

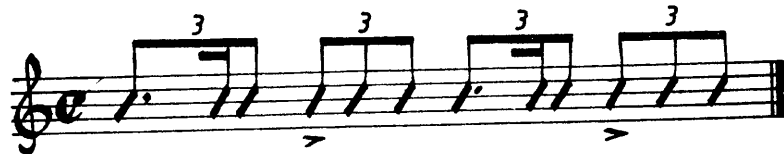
4 т. = 5 сек.

DIXIELAND / ДІКСІЛЕНД

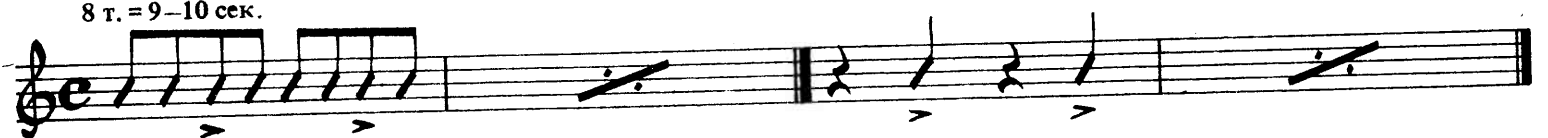
4 т. = 7–8 сек.

SLOW-ROCK / СЛОУРОК

8 т. = 9–10 сек.

ROCK'N' ROLL / РОКЕНДРОЛ

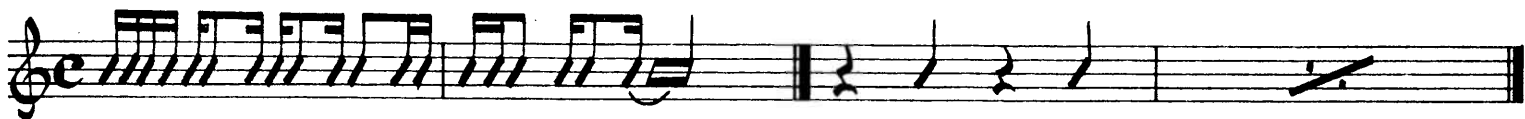
4 т. = 7 сек.

SLOP / СЛЮП

4 т. = 9–10 сек.

SOUL / СОУЛ

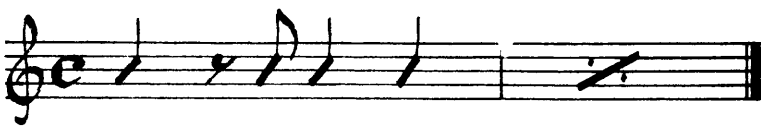
BEAT / БИЇТ

4 т. = 10 сек.

4 т. = 7 сек.

BLACK-BOTTOM / БЛЕК-БОТЪМ

POLKA / ПОЛКА

8 т. = 10 сек.

POLONAISE / ПОЛОНЕЗА

4 т. = 7–8 сек.

SIRTAKI / СИРТАКИ

Moderato e accelerando

REGGAE / РЕГЕ

З а б е л ж к а: В съвременната музика все по-често се срещат и много разнообразни комбинации от посочените ритмични фигури. Затова примерите не трябва да се третираат като догма, а като ритмичен вариант, който всеки музикант може съзнателно да допълни и видоизмени.

Л И Т Е Р А Т У Р А

- Ст. Лазаров – История на нотното писмо, Наука и изкуство – София, 1965 г.
 – Обща история на музиката, Наука и изкуство – София 1963 г.
- Сл. Маляков – Поредица от статии на тема електрическа китара и адаптери, Млад конструктор –
 София 1969 – 1970 г.
- Ал. Райчев – Хармония, Наука и изкуство – София, 1967 г.
- Д. Сагаев – Музикалните инструменти, Наука и изкуство – София, 1965 г.
- В. Спасов – Народна музика, народни инструменти и танци в България – Виена, 1931 г.
- П. Хаджиев – Елементарна теория на музиката, ДИ "Музика" – София, 1983 г.
 – Учебник по хармония, Наука и изкуство – София, 1964 г.
- Св. Четриков – Музикален терминологичен речник, Наука и изкуство – София, 1969 г.
- Б. Волман – Гитара в России, Музгиз – Москва, 1961 г.
- В. А. Вахромеев – Элементарная теория музыки, Государственное муз. издательство – Москва, 1956 г.
- А. Иванов – Крамской – Школа игры на шестиструнной гитаре, Музыка – Москва, 1975 г.
- A. Asriel – Jazz – Analysen und Aspekte, VEB Lied der Zeit – Musikverlag, Berlin, 1966.
- H. Albert – Das Volkslied zur Gitarre, Verlag Robert Linau, München-Gauting, 1952.
- J. E. Berendt – Das neue Jazzbuch, Frankfurt am Main, 1954.
- T. Buhe – Schule für Plektrumgitarre, VEB Deutscher Verlag für Musik, Leipzig, 1973.
 – Rhythmisch-stilistische Studien für Gitarre, Heft 1. VEB Deutscher Verlag für Musik, Leipzig, 1970.
- D. Emrich – Folk Musik of the United States and Latin Amerika, Washington, 1948.
- W. Götzte – Die Plektrum (Schlag) Gitarre, Pro musika Verlag, Leipzig-Berlin, 1949.
- H. P. Hoffman – Beat, VEB Lied der Zeit, Musik-Verlag, Berlin, 1973.
- J. Kliem – Guitar – Sound, VEB Deutscher Verlag für Musik, Leipzig, 1966.
 – Rhythmisch-stilistische Studien für Gitarre, Heft 2. VEB Deutscher Verlag für Musik, Leipzig, 1970.
- F. Ortiz – Folklorica de Cuba, La Africa de la Musica, Universidad central de las Villas, La Habana, 1965.
- J. Powroznik – Gitara od A do Z, Polskie Wydawnictwo Muzyczne, Krakow, 1966.
 – Gitarren Lexikon, Verlag Neue Musik, Berlin, 1979.
- J. Pozsonyi – Jazz – Gitar iskola, Zeneműkado vallalat, Budapest, 1968.
- F. Seeger – Gitarre – Geschichte eines Instruments, Lied der Zeit – Musikverlag, Berlin.
- W. Schwinger – "Er komponierte Amerika" (George Gershwin), Buchverlag "Der Morgen" Berlin, 1960.
- C. Tibor – Elektromoxs gitar iskola, Editio Musica, Budapest, 1977.
- C. Vega – Musika sudamericana, Buenos Aires, 1949.
- P. Wicke – Rock Pop Jazz Folk, VEB Deutscher Verlag für Musik, Leipzig.
- W. Ziegenrucker

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор	3
Легенда на най-често срещани означения	5

I раздел

Описание на електрическата китара	6
<i>Настройване на китарата</i>	7
<i>Означения</i>	8
<i>Форма и качества на перото</i>	8
Постановка	9
<i>Постановка на дясната ръка и извличане на тонове с перо</i>	10
<i>Техника на удара</i>	10
<i>Постановка на лявата ръка</i>	13
<i>Апликатура и техника</i>	15
Свирене в I позиция	15
<i>Свирене на 3, 2 и 1 струна</i>	15
<i>Свирене на 4, 5 и 6 струна</i>	19
<i>Упражнения за лявата ръка</i>	24
<i>Синкоп</i>	27
Свирене на двуглас	29
Свирене на съседни струни	29

II раздел

Смяна на позиция	32
Техника на заглушаване	40
Свирене на несъседни струни	41
Легато	47
Баре	56
<i>Малко баре</i>	56
Акорди	58
Свирене на триглас	59
<i>Голямо баре</i>	68
Полутонови звукореди	92
Целотонови звукореди	92
Гами в две октави за упражнения във високите позиции	92
Вибрато	98
Глисандо	98
Стакато	103
Пицикато	103
Четиризвучия	112
Петзвучия	112
Означения и строеж на акордите	112
Грифови форми	113
Някои основни грифкови форми без употребата на голямо баре, използвани в джаза	121
<i>Грифова техника</i>	123
<i>Ритмични упражнения за дясната ръка</i>	124
Упражнения (мелизми)	132
Тремоло	137
Флажолети	137
Изкуството да се употребяват ефектите при електрическата китара	142

III раздел

Стилистика	143
Дърти глосандо	147
Блус	150
<i>Блусови ладове</i>	150
<i>Блусови схеми</i>	151
Схеми на употребяваните танцови ритми	158
Литература	164

ШКОЛА ЗА ЕЛЕКТРИЧЕСКА КИТАРА

ПАНАЙОТ ПЕТРОВ ПАНАЙОТОВ

Рецензенти

Георги Цонев
Петър Гюзелев

Редактор

Славчо Божинов

Редактор на издателството

Клара Таукова

Художник

Любка Стефанова

Художествен редактор

Григорий Зинченко

Технически редактор

Ана Топалова

Коректор

Елза Костова

Постъпила за печат на 21 ноември 1988 г.

Излязла от печат на 20 декември 1988 г.

Печатни коли 21

Издателски коли 27,22

Формат 8/70/100

Тираж 3000 + 85

Издателски № 2087

Литературна група I-4

Код 09/9534626731/4805-741-88

Цена 2,73 лв.

ДИ "МУЗИКА", ул. "Паун Грозданов" 26, София 1505

ПЕЧАТНИЦА НА ДИ "МУЗИКА"